
SBORNÍK PŘÍKLADŮ DOBRÉ PRAXE

Odborná společnost pro prevenci rizikového chování, z.s.

Realizace projektu byla podpořena MŠMT v rámci
Výzvy pro podávání žádostí na aktivity v oblasti PPRCH a podpory
duševního zdraví ve školách a školských zařízeních pro rok 2022.

Sborník příkladů dobré praxe

Ve sborníku, který vám předkládáme jsou prezentovány příklady dobré praxe z oblasti školské primární prevence, v tématech, která jsou pro aktuální společenskou situaci potřebná a využívána. Předkládané příklady dobré praxe, metodické materiály a pracovní listy **jsou určeny pro KŠKP, ŠMP, ŠPZ** a třídní učitele k využití v praxi.

Cílovou skupinou jsou žáci 1. i 2. stupně ZŠ a žáci SŠ.

Materiály jsou zaměřené na následující témata:

- **Role a kompetence třídního učitele v PPRCH.**
- **Třída jako sociální skupina, vývoj skupinové dynamiky.**
- **Bezpečné pedagogické metody v práci třídního učitele v práci s tématy PPRCH.**
- **Monitorování sociálního klimatu ve školní třídě.**
- **Podpurná opatření 1. – 3. stupně pro práci třídního učitele s třídním kolektivem.**
- **Podpora rozvoje životních dovedností, wellbeing, zvládání emocí a reakcí ve stresu, sebezklidnění.**
- **Práce s třídním kolektivem ve speciálních tématech - začleňování nových žáků do třídního kolektivu, prevence vzniku závislosti na pornografii, péče o žáky s poruchou chování apod.**
- **Vnitřní a vnější podpora pedagogů – péče o sebe, práce s časem, zdroje, prevence syndromu vyhoření, využití sdílení, výměny zkušeností, supervize.**

OBSAH

Role třídního učitele, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště	4
Vliv třídního učitele na utváření a vývoj sociálního klimatu školní třídy, Mgr. Lenka Macková, PPP Brno	6
POZOROVÁNÍ - využití pedagogické metody v práci školního metodika prevence a metodika prevence PPP, Mgr. Hana Prejdová, PPP Šumperk	11
Třída, její vedení a diagnostika - využití různých metod v práci ŠMP a TU, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště	17
Využití odpůrných opatření v práci se školní třídou na ZŠ, Mgr. Jana Ferdová, PPP Brno.....	29
Práce s třídním kolektivem v programu selektivní a indikované primární prevence – rizika intervenčních programů, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště	34
Relaxační místnost ve škole, Mgr. Hana Prejdová, PPP Šumperk	37
Příchod nového žáka do stávajícího kolektivu, PhDr. Věra Neusar, PPP Olomouc	41
Systém péče o problémové žáky – zkušenost z praxe, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště	44
Prevence vzniku závislosti na pornografii, Mgr. et Mgr. Andrea Kozlová, Centrum pro rodinu a sociální péči z. s., Ostrava	46
Bálintovská skupina, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště	55
Supervize ve školství, Ing. Petr Šmíd DiS., Portus Prachatice, o.p.s.	56
Vnější podpora – informační zdroje.....	58
Interaktivní platforma iPREV www.iprev.cz	58
Dovednosti pro život (Life-skills) - základní vodítko pro prevenci v oblasti duševního zdraví	61
Legislativa pro školní metodiky prevence - přehled	65

Role třídního učitele, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště

Třídní učitel je **koordinačním a integračním** činitelem s řadou závažných výchovných úkolů ve vztahu k žákům své třídy, k jejich rodičům, k ostatním učitelům školy, k jejímu vedení a za jistých okolností také k širší veřejnosti. V této souvislosti se stává třídní učitel výchovným subjektem, který disponuje značnými možnostmi pro **ovlivňování zdravého duševního, tělesného a sociálního vývoje jednotlivých žáků a školní třídy.**

Doporučení pro třídního učitele při vedení třídy:

- má přehled o tom, co se děje ve třídě
- soustavně a důsledně zasahuje při nesprávném jednání žáků
- při souběhu kázeňských přestupků řeší nejprve ten závažnější
- předvídá podle chování třídy problémy a zasahuje dříve, než vzniknou
- vytváří si se třídou smluvené symboly, používá i řeč těla
- snaží se vyhnout škatulkování
- jedná asertivně, ale dovede chválit
- je důsledný ve vztahu k žákům i rodičům
- jasně definuje pravidla chování, vymezuje jeho mantinely
- stanoví předem tresty za určité přestupky
- naslouchá žákům, podporuje správné chování a jednání, vysvětluje nesprávné
- přistupuje k žákům individuálně, má je rád a dává jim to najevo

V průběhu svého třídnictví by se měl každý třídní učitel zabývat alespoň rámcově **diagnostikou třídy a porovnávat její výsledky** v každém školním roce. Měl by se zajímat o to, co si žáci myslí o škole, o třídě, co jim vadí, proč jsou nebo nejsou dobrý kolektiv, a získávat odpovědi.

Schopnosti důležité pro profesní kvalifikaci učitele (Kohout, 2007):

- **diagnostické schopnosti** – umožňující stanovit diagnózu žáka nebo žákovské skupiny, dnes uznávané jako jedny z nejvýznamnějších pro práci třídního učitele
- **didaktické schopnosti** – jasně a srozumitelně vysvětlit žákům učivo, vzbudit u nich zájem a aktivní tvůrčí myšlení, provést analýzu učiva, dokázat vytýčit cíle výchovy, regulovat učení žáků
- **schopnost neustále rozšiřovat obzor svých vědomostí a schopnost sebereflexe** – celoživotní studium
- **schopnost empatie vůči žákům** – vidět svět očima žáka, porozumět mu, schopnost tlumočit vlastní myšlenky, pocity a přání a pedagogický postřeh vnímat tyto expresivní projevy u druhých
- **konstruktivní schopnost** – projektovat osobnost žáka, vybrat a uspořádat učivo s ohledem na věk a jeho individuální zvláštnosti
- **výrazové schopnosti** – jasně a přesně se vyjadřovat pomocí řeči a mimiky, vhodným způsobem dát najevo své pocity, city i názory
- **organizační schopnosti** – vhodně organizovat žákovský kolektiv, práci žáků i vlastní práci
- **schopnost získat autoritu** – ve výchovném procesu vzniká jako přirozený důsledek tehdy, když učitelovy odborné, povahové a charakterové vlastnosti převyšují všeobecné představy o tom, jak má výchovný pracovník vypadat, pokud tato kritéria učitel nesplňuje, těžko si autoritu získává. Autorita se váže nejen na osobní vlastnosti, ale závisí i na vážnosti a společenském poslání instituce, kterou reprezentuje. Věk učitele nehraje roli. Jeho autoritu podmiňují i věkové zvláštnosti žáků, u mladšího a středního školního věku bývá mnohem snadnější získat si autoritu než u starších žáků, neboť u nich se s rozvojem poznání a životní zkušenosti zpřísňují kritéria na hodnocení a posuzování dospělých.

Zdroje:

Belz, H., Siegrist, M.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení, Portál, Praha, 2001

Grecmanová, H., Holoušková, D.: Obecná pedagogika I. Olomouc: Hanex, 2002

Hermanová, S.: Třída – návod k použití, Jak být dobrý třídní učitel, RVP, 2009

https://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/9869/jak_byt_dobry_tridni_ucitel.pdf

Kohout, K.: Základy obecné pedagogiky, Univerzita J. A. Komenského, Praha, 2007

Vliv třídního učitele na utváření a vývoj sociálního klimatu školní třídy, Mgr. Lenka Macková, PPP Brno

Třídní klima je nejčastěji popisováno jako **trvalejší sociální a emocionální ladění žáků**; je tvořené a prožívané žáky i učiteli ve vzájemném působení. Utváří se také v souvislosti se školním klimatem.

Při **podpoře a systematickém budování školního klimatu** se pedagog zaměřuje na podporu zdravých vztahů ve třídě, podporu a práci s žáky rizikovými a ohroženými, spolupráci a komunikaci s ostatními pedagogy a pracovníky školy, kteří ve třídě učí nebo se třídou vstupují do častějšího či bližšího kontaktu, komunikaci s rodiči. V pozdějších fázích stabilizace a rozvoje soudržnosti a výkonu je také důležité odporovat pozitivní mezitřídní vztahy a školní klima.

Fáze vývoje třídního kolektivu bývají označovány různými pojmy, obecně jde o stadia prekohezivní, prvotní koheze a rozvinuté koheze.

Uvedené pojetí vývoje fází školní třídy je inspirováno Z. Riegerem (1998):

1. fáze: Vznikání
2. fáze: Bouření
3. fáze: Normování – stabilizace
4. fáze: Rozvoj soudržnosti – výkon

V následujících přehledech je uveden podrobnější vhled do prvních tří fází vývoje **školní třídy především na střední škole, případně víceletém gymnáziu**. Na základní škole lze s úpravami aplikovat na druhý stupeň.

Konkrétně je pojmenováno, co může pedagog vidět v rámci využití běžných pedagogických metod (pozorování, rozhovory, práce v komunitním kruhu atd.), tedy co je „na povrchu“, ale také co se může skrývat „pod povrchem“, kam pedagog běžnými postupy nedohlédne.

Pedagog, třídní učitel má ve svých možnostech vývoj třídního klimatu ovlivňovat, pojmenováváme postupy, které pomáhají třídě projít danou vývojovou fází. Pokud se to nedaří, dynamika vývoje třídy začne stagnovat a objevují se typické potíže pro danou fázi.

Na vývoj dynamiky školních tříd a třídní klima měla často velký vliv **distanční výuka**. Je dobré mít na paměti, že existuje mnoho třídních kolektivů, které na svém začátku, startu svého společného třídního života byly v distanční výuce a tak jejich fáze Vznikání či Bouření probíhala omezeně, pokřiveně a když

žáci nastoupili do školy k prezenční výuce, bylo očekáváno, že jejich třídní kolektiv bude z hlediska vývoje klimatu dál, než bylo v té chvíli možné. Pokud se takovému třídnímu kolektivu nedostalo odborné a kvalitní podpory, dynamika začala stagnovat a ve třídách se objevily typické potíže.

Některé třídní kolektivy vznikají jako zcela nové, poměrně časté ale je, že kolektiv třídy vznikne spojením částí více tříd – tzv. **částečně nový kolektiv**. Skupinky žáků si přinášejí normy z bývalých tříd, může tak hned o začátku docházet ke střetávání odlišných vnitřních norem a uspořádání. Je nutné věnovat vzniku takového třídního kolektivu větší pozornost, nejenom absolvováním adaptačního kurzu, ale v následujících měsících, případně využít nabídky **programů selektivní primární prevence**.

1. Vznikání

Co vidíme na povrchu	Co je pod povrchem
Příchod žáků do třídy, seznamování rozkoukávání se	Nejistota
Zdrženlivost, odtažitost x předvádění se	Vliv zkušeností z předchozích kolektivů, navyklé chování
Vytváření dvojic/trojc...	Očekávání od učitele
Orientace na učitele	Hledání míry přiblížení a hranic
Testování rolí a pozic	„Škatulkování“ na základě prvního dojmu
	Počínající utváření hierarchie a vnitřních norem
	Hledání témat, hodnot – co mám společného - <i>hudba, názory, styl, materiální věci</i>
	Emoční vázanost na spolužáky z předchozí školy/kamarády

Co pomáhá	Co nepomáhá / STAGNACE
Snižování úzkostí a nejistot: Podpora příjemné atmosféry a soudržnosti Navázání kladného vztahu s žáky Zohledňování potřeb jednotlivce Cíleně seznamovací aktivity Pevnost vedení, strukturování (pokyny, zasedací pořádek), pomoc a dopomoc, předvídatelnost, srozumitelnost Činnosti ve dvojicích a menších skupinách (strukturovat rozdělování) Prostor pro diskuze o názorech a postojích Humor Participace žáků na utváření pravidel a vyžadování jejich dodržování	Liberální přístup pedagoga Nezájem TU/pedagogů o žáky (<i>už jsou velcí, ať se dají dohromady sami, nemám na ně čas...</i>) Příliš hodnocení, kritiky, konfrontace Upřednostnění žáků nebo skupin (pocit nespravedlnosti) Nevhodně provedené a zvolené seznamovací hry (soutěže, vyřazování, příliš zátěžové programy)

2. Bouření

Co vidíme na povrchu	Co je pod povrchem
Rozdělování do podskupin a vytváření kamarádství, lásky Vliv výrazných jednotlivců na dění Konkurenční prostředí Názory - vyjadřování rozličných názorů, kritika ostatních, střety, zájem o názory („co si o mě myslí“) Zjišťování informací o druhých Diskuze o osobě učitele a kritika	Potřeba patřit někam, najít „své“ lidi Snaha o nalezení vlastní pozice - hierarchie ve třídě – boj o moc a kontrolu Téma odlišnosti – zvládání odlišnosti - učí se toleranci Různé cíle jednotlivců

Co pomáhá	Co nepomáhá / STAGNACE
Otevřená komunikace (o příjemném i nepříjemném (důvěra v TU) Průběžně aktivity zaměřené na získávání informací o ostatních, práce ve skupinách (obměňované složení) Společné cíle, budování něčeho Dát prostor soupeření o obsazení pozic – vnímat utvářející se hierarchii (mapovat) a vhodně ovlivňovat (dobrý kontakt s Alfou, třídě nabízet pozitivní zkušenosti s nevýraznými a zapojovat je- Gama, Omega) Konstruktivní řešení konfliktů	Málo chvály a ocenění, orientace na chyby, slabiny, to co nefunguje a kritika Nevhodná práce s odlišností - podpora myšlenky o „černé ovci“ Slabá pozice nebo pasivní přístup učitele Znepřátelení si vlivných jednotlivců („Alfy“)

3. Normování - stabilizace

Co vidíme na povrchu	Co je pod povrchem
Stanoveny skupinové normy, jedinečná kultura/ atmosféra třídy Stabilizace, uklidnění, adaptace, jasné role a pozice Koheze, sounáležitost, spolupráce Přijímání a tolerování odlišnosti Možnost projevit emoce, svěřit se, poskytnout a dát zpětnou vazbu, otevřená komunikace, utvořené pevné vztahy Schopnost konstruktivního řešení problémových situací	Nepsaná neformální pravidla – mají svůj humor, svoje témata Identifikace se skupinou Téma blízkosti, intimity a držení si hranic Někteří nositelé sociálních rolí vytváří negativní emoce - rivalita, nespokojenost/rebelie (zdroje budoucích krizí) Dobrý základ pro budoucí práce schopnost a cílevědomou činnost skupiny Směřování do další fáze silné soudržnosti

Co pomáhá	Co nepomáhá / STAGNACE
TU jako průvodce Práce nekončí – podporovat soudržnost, posilovat práceschopnost i dodržování pravidel, oceňovat dobrý výkon Společné úkoly a zážitky, posilovat pocit sounáležitosti Starat se o všechny žáky třídy Přenášení odpovědnosti na žáky Společné chystání se na ukončení studia – maturita.	Jednostranný způsob vedení: <u>příliš liberální</u> - nevýkonné, malá práceschopnost; „Kamarádství“ s učitelem <u>autoritativní</u> – posiluje opozici; <u>výkonový</u> – aktivuje rivalitu Stagnace - pokud přetrvávají slabé vazby mezi členy třídy, individualismus, nedochází k rozvoji soudržnosti a pocitu sounáležitosti se třídou, případně se ve třídě objevují negativní normy chování, je vhodné zmapovat situaci a pojmenovat problémy - využít nabídky programů selektivní PP.

Zdroje:

- Braun, R.: Diagnostika školní třídy, skupinová práce se třídou v rámci primární prevence, IPPP ČR, Praha, 2008
- Braun, R., Marková, D., Nováčková, J.: Praktikum školní psychologie, Portál, Praha, 2014
- Hermochvoá, S.: Skupinová dynamika ve školní třídě, AISIS, Praha, 2005
- Rieger, Z.: Loď skupiny, Konfrontace, Hradec Králové, 1998

POZOROVÁNÍ - využití pedagogické metody v práci školního metodika prevence a metodika prevence PPP,

Mgr. Hana Prejdová, PPP Šumperk

Předloženým schématem využití metody pozorováním je možné v praxi doplnit ostatní metody sběru dat o třídě.

Je možné využít dvě varianty pozorování:

1. Pozorování zaměřené na chování žáka

Pozorování konkrétního chování žáka nebo žáků v jednotlivých vyučovacích hodinách a o přestávkách.

Zaměříme se na:

- jaké jsou konkrétní projevy náročného chování
- co mu předchází
- co následuje:
- jak na něj reaguje učitel,
- jak on reaguje na učitele,
- jak reagovala třída,
- jak on reaguje na třídu.

2. Pozorování zaměřené na třídu

Pozorování vzájemných vztahů všech ve třídě při nějaké činnosti. Všimáme si např.: kteří žáci jsou stále spolu, kteří osamoceni, kdo je mezi dětmi vůdčí, jak ochotně se ostatní podřizují, jak žáci spolupracují mezi sebou, s učitelem, jakou má učitel autoritu, jak se žáci oslovují, jak je oslovuje učitel atd.

Pozornost bychom měli věnovat dění ve třídě **během výuky, ale taky o přestávce.**

Z informací získaných i od ostatních pedagogů vytipujeme, které jevy ve třídě nás zajímají detailněji a na ty se pak v pozorování zaměříme.

Za účelem pozorování může **do třídy vstoupit také někdo zvnější**. Pozorování může sloužit jako součást diagnostiky **pro další práci se třídou** v rámci programu selektivní nebo indikované primární prevence.

K pozorování bude potřebovat:

- Zasedací pořádek
- Připravit práci ve skupinách (1. žáci se rozdělí sami, 2. žáky rozdělí učitel)
- Domluvit, kdo a jak bude informovat žáky o tom, že bude ve třídě depistáž a z jakého důvodu.
- Dle rozvrhu vyberte vhodný den pro pozorování. Je dobré mít možnost srovnat: např. M x Čj; výchovu; když učí TU x jiný učitel; pan učitel x paní učitelka; učitel, u kterého nespolupracují x jiný učitel; třídu v jídelně, na hřišti atd.

Je třeba ve třídě strávit dostatečné množství času (např. celé dopoledne). Třída po čase pozorovatele už tolik nevnímá a on pak můžeme pozorovat dění ve třídě v přirozených situacích. Během pozorování externí pozorovatel s dětmi nekomunikuje, nepřidává se k jejich práci, nepovídá si s nimi o přestávkách.

Výsledky pozorování je důležité písemně zachytit. Můžou k tomu sloužit například níže uvedené formuláře.

ZÁPIS Z POZOROVÁNÍ (pozorování zaměřené na třídu)

Škola:	Datum:
TU:	Třída:
Počet žáků ve třídě:	; dnes přítomno
Specifika skladby třídy:	děvčata/chlapci / ; počet žáků s PO ; AP
Další důležité informace ke třídě:	

Škola – celkový dojem
(prostředí, atmosféra, hluk...)

Třída (kmenová) – celkový dojem
(stav, vzhled, vybavení,...)

Předmět:

Kolikátá vyučovací hodina:

Vyučující:

Prostředí učebny (stav, vzhled, vybavení,...):

1 absolutně ano – 5 absolutně ne

Projevují žáci zájem výuku? Celková aktivita?

1 2 3 4 5

Aktivizuje a motivuje vyučující žáky dostatečně?

1 2 3 4 5

Jsou aktivity žáků v hodině různorodé?

1 2 3 4 5

Umožňuje učitel spolupráci žáků při výuce?

1 2 3 4 5

Umožňuje učitel spoluúčast na rozhodování?

1 2 3 4 5

Atmosféra vyučovací hodiny:

Kázeň a pozornost žáků při výuce:

Další důležité informace:

Vyplňte ke každé vyučovací hodině, případně doplňte o další pozorované jevy v konkrétní třídě

Přestávka

(způsob trávení, komunikace mezi žáky, hluk, dozor...)

Vyplňte ke každé přestávce

ZÁPIS Z POZOROVÁNÍ (pozorování zaměřené na chování žáka)

Pozorování nekázně ve škole:

1. Zjišťování „zóny vyrušování“ – do mapy třídy (zasedacího pořádku) zaznamenáváme častost konkrétních projevů nekázně žáků čárkovou metodou.
2. Do záznamového archu zapisujeme u vytipovaného žáka konkrétní projevy nekázně a jejich frekvenci.

MAPA TŘÍDY - ZÓNY VYRUŠOVÁNÍ

Projevy nekázně

1. nepozornost
2. drzost
3. vykřikování
4. otáčení se
5. uchichtávání se
6. otáčení se
7. hraní si s něčím
8. šaškování
9. shazování věcí úmyslně z lavice
10. posílání si cizích věcí
11. bavení se se sousedem
12. poštuchování
13. čmárání po lavici
14. zesměšňování při špatné odpovědi
15. chození z místa
16. házení předmětů po někom
17. houpání na židli
18. mrčení a frňání
19. vulgarismy
20. pozdní příchod
21. šeptání
22. mluvení
23. dořikávání učitele
24. bouchání do něčeho
25. fyzické napadání někoho
26.
27.
28.

ZÁZNAMOVÝ ARCH O CHOVÁNÍ ŽÁKA

[illegible]

Zdroj:

Bendl, S.: Ukázněná třída, str. 60, Triton, Praha, 2009

Třída, její vedení a diagnostika - využití různých metod v práci ŠMP a TU, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště

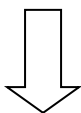
1. Pozorování

Běžné pozorování – provádíme každý den, po celou dobu práce ve škole. Všímáme si např. toho, kdo je ospalý, kdo je smutný, ubrečený, veselý, kdo je špinavý a bez svačiny, jestli se třída spolužákovi směje, kdo vykřikuje, kdo nedává pozor, apod.

Koho můžeme požádat o informace z pozorování – pedagogy školy, vychovatelky ve družině, dozor na obědě, v šatně, podle potřeby i další pracovníky školy (např. uklízečky, kuchařky, školníka)

Jak si ve škole předáváme informace z běžného pozorování – rozhovorem na chodbě, ve sborovně, v kabinetě

O problému jsme si „pokecali“ a co dál?

Zvažujeme, jak dlouho si o problému vždy pouze „povídáme“ a vzájemně si stěžujeme na jednotlivce nebo třídu než začneme hledat řešení. Stanovme si své limity, kdy už začínáme jednat.

Cílené pozorování (musíme si stanovit cíl, co chceme pozorovat – sledovat) – např. kdo a jak často žák vykřikuje; jak často se třída nebo jednotlivce směje jednomu spolužákovi, v jakých situacích; zda chodí žák špinavý a bez svačiny opakovaně; jaké pravidla chování třída nerespektuje (jsou ukřičení, upovídání, neustále šaškují, smějí se, chodí po třídě, apod.) – **cílené pozorování max. 5 – 10 dní a podle zjištěných výsledků musíme začít jednat**

Jak získáme informace z cíleného pozorování – např. zaznamenáváním konkrétních sledovaných projevů u jednotlivých žáků do záznamového archu jednoduchým čárkováním (čárkování je anonymní, zajišťujeme tím i anonymitu svým kolegům pedagogům)

Výhody pozorování:

- jednoduché
- soustavné, časově nenáročné
- není potřeba dlouhá příprava
- můžeme ho provádět kdykoliv
- pozorování provádí více lidí – pedagogů, pracovníků školy
- můžeme si informace vzájemně mezi sebou upřesnit a doplnit
- můžu si potvrdit, zda to, co jsem zjistila např. již při rozhovoru s žáky nebo učiteli, platí nebo ne
- nepotřebujeme souhlasy rodičů

Nevýhody pozorování:

- nemusím si všimnout všeho
- učitelé nesdělí informace ze svého pozorování (obava, strach z nekompetentnosti)
- zkreslenost
- subjektivita
- není vidět pozadí (příčiny)

Pokud volím pozorování z důvodu získání informací o chování – žákům nesdělujeme, co sledujeme.

Pokud chceme pracovat na změně - řekneme žákům, na co právě zaměřujeme pozornost a co uděláme s výstupy – např. řešení s rodiči apod.

2. Rozhovor

Výhody rozhovoru

- ujasním a doplním si informace, které mám z pozorování,
- nemusím mít souhlas rodičů, můžu provést rozhovor se žákem kdykoliv podle potřeby
- individuální domluva
- reakce na otázky je okamžitá
- rychlá možnost získání informací
- kontakt tváří v tvář
- řeč těla – vidím

Nevýhody rozhovoru

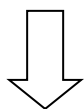
- neřeknou pravdu, budou se vykrucovat, vymlouvat
- špatně položená otázka, nepochopení otázky
- odbočení od tématu (kdo vede rozhovor, musí uhlídat čas a cíl rozhovoru)
- nepřípravenost na rozhovor
- pozor na nesympatie, předsudky
- může vzniknout hádka
- zneužití informací z rozhovoru
- nechce se vůbec bavit, nereaguje

Na co nezapomenout

- zvolit vhodné místo a čas rozhovoru
- zvážit, zda je výhodnější dotazovat se skupiny nebo jednotlivce
- zajistit bezpečí pro toho, kdo je zdrojem informací, nesdělovat od koho jsem informace získala, zvláště pokud se jedná o žáky.

Z rozhovoru (osobního kontaktu) se vždy něco dozvím, i když dotazovaný pouze mlčí nebo mám pocit, že se vymlouvá. I z toho se dá usuzovat, že se ve třídě něco děje, není něco v pořádku.

Troufnu si na rozhovor s celou třídou o problému v komunitním kruhu???

3. Diskuze v komunitním kruhu

Výhody:

- Objasnění nejasností ve skupině (osobní růst)
- Výměna názorů (tolerance názorů ostatních)
- Otevřenost
- Možnost rychlého vyřešení problému
- Odkrytí problému (i nového)
- Konfrontace názorů
- Diagnostika, percepce

Nevýhody

- Ne každý je schopen se otevřít ve skupině
- Ovlivňování většinou a silným jedincem
- Nečekaný problém – nečekané reakce
- Nesplní se očekávání – problém se nevyřeší
- Negativní reakce žáků, rodičů
- Odbočení od tématu

Rizika

- Nereagování – je mi to jedno – stávka
- Ignorace – žáci ignorují učitelovu snahu
- „zahnání pedagoga do kouta“ – pedagog si neví rady, znejistí
- Start pro šikanu – diskuze se zvrhne k útokům na jednotlivce
- Profesní pochybení (neudržení hranic)
- Překročení hranic role učitele

Co s informacemi?

- Trestné činy hlásit (oznamovací povinnost)
- V případě potřeby kontaktovat rodinu
- Využívat možnost individuálního řešení - doporučení odborníků
- Postupovat podle metodických pokynů
- Intervence

Na co nezapomenout

- pracovat s prostorem, všichni by měli sedět v kruhu rovnocenně – nikdo mimo kruh, za zády spolužákům nebo učiteli apod.
- Ukončení, shrnutí, zpětná vazba (hodnocení)
- „dojít kam jsme chtěli dojít“
- Zjistit jestli je ještě něco? – další témata
- najít postup řešení a žáky s ním seznámit
- dodržet stanovený čas diskuze

4. Využití her a technik

Výhody:

- prožitek, odreagování, sebepoznání, komunikace, spolupráce, zpětná vazba
- tolerance, respektování, sebeovládání
- vztahy Ž – Ž, Ž – U, logické uvažování, simulace reálné života, přirozené učení
- zapojení jsou i bojácní
- seznámení s žáky, kteří jsou bojácní, i těch, co se spolu nebaví nebo neznají
- zvědavost, fantazie
- stejná úroveň všech, obhajoba názorů
- nový prvek rozvíjející zvědavost a fantazii
- všichni jsou na stejné úrovni
- naučí se nové, dozví se a lépe si zapamatují
- každý má svoji pozici – zapojení většiny
- nenásilné zapojení většiny

Nevýhody:

- časová, prostorová a materiální náročnost hry, hluchost
- hrají si na něco, někoho jiného – přetvářka, šaškárny
- můžou být konflikty
- „zašívání se“ žáků, nezapojí se všichni,
- moc na tělo, narušování osobního prostoru - nepředvídatelné reakce, může u někoho vyvolat stres
- Ukáže se „nešikovost“
- Projeví se negativní vlastnosti
- Nespolupráce, bojkot
- Navázání se na někoho
- nepochopení cíle hry, není výsledný efekt

Rizika

- „jde na dřev“ – nenutit do hry za každou cenu
- emoční vypětí (narušení psychické rovnováhy)
- nezvládnutí hry, následná nekázeň, chybná volba hry

- ztráta prestiže lektora
- hra nesplnila očekávaný výstup (ničeho nedosáhneme) KONTRAPRODUKTIVNÍ
- Objeví se „zatajené“
- Zneužití informací
- malý prostor – zvyšuje napětí ve skupině a může nastartovat agresivní reakce – úraz – poškození věcí
- Nepochopení zadání
- Odlišení – jazykové, zdravotní, socio-kulturní
- „označení“ (označkování) spolužáka
- Podvádění – nedodržení pravidel
- S ním nechci, nebudu, neochota spolupracovat

Co dělat při nevhodném chování:

- Stop – zastavit nevhodné chování, není nutné zastavit celou hru (podle situace)
- Individuální rozbor
- Řízená diskuze o problému
- Vytvořit chráněný prostor
- Vyloučit „původce“ nevhodného chování (podle situace – případně mu dát jiný úkol v souvislosti s hrou)

Na co nezapomenout

- Přiměřenost, věkové zvláštnosti, skupinovou a třídní individuálnost
- takt vůči dětem
- pomůcky, jaký prostor, promyslet časové rozvržení hry
- stanovení cíle hry
- Bezpečnost
- Pravidla – dát a dodržet (ujistit se, jestli pochopily)
- Zhodnotit + pochvala + odměna
- Reflexe, zpětná vazba po hře
- Zapojit i méně aktivní
- Přítomnost odborníka (podle plánovaných aktivit)
- Ošetřit citlivé momenty

5. Dotazník

Výhody dotazníku

- anonymita
- možná budou odpovídat objektivněji, dozvím se lépe „pravdu“
- informace od hodně lidí zároveň
- jednoduchost vyhotovení
- jednoznačný výstup

-
- odpadá strach z prozrazení
 - rychlost provedení
 - máme v ruce „nějaký papír“

Nevýhody dotazníku

- zdlouhavé vyhodnocení;
- pokud se nejedná o anonymní dotazník, musím mít souhlas rodičů;
- znevážení
- děti nerady píší
- nepochopení otázky
- náročnost přípravy
- u odpovědí ano x ne nepřesnost odpovědí
- obava z odhalení autora
- jsou otrávení z četnosti dotazníků
- omezená slovní zásoba – nedokážou se vyjádřit

Následující orientační dotazníky je možné si upravovat a kombinovat podle potřeby. Nikdy ale nezapomínejte na cíl, co chcete zjistit a promyslete, jak naložíte se zjištěnými informacemi.

ORIENTAČNÍ DOTAZNÍKY ZAMĚŘENÉ NA MAPOVÁNÍ VZTAHŮ VE TŘÍDĚ

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 1

1.) Cítíš se v kolektivu třídy dobře?	ANO x NE
2.) Máš ve třídě kamaráda(y) na které se můžeš spolehnout?	ANO x NE
3.) Vadí ti chování některého ze spolužáků?	ANO x NE
4.) Má ve třídě každý kamaráda?	ANO x NE
5.) Ublížíje někdo ve třídě někomu druhému?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 2

1.) Cítíš se ve třídě dobře?	ANO x NE
2.) Ublížíje někdo někomu ve třídě?	ANO x NE
3.) Máš ve třídě kamaráda?	ANO x NE
4.) Je ve škole někdo dospělý, komu se můžeš svěřit?	ANO x NE
5.) Máš rád své spolužáky?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 3

1. Cítíš se ve třídě dobře?	ANO x NE
2. Je ve třídě někdo sám nebo osamocený?	ANO x NE
3. Vidíš, že někdo někomu ve třídě ubližuje?	ANO x NE
4. Je tady ve třídě někdo, kdo potřebuje pomoc?	ANO x NE
5. Je ve Tvých silách mu pomoci?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 4

1.) Máš ve třídě jen jednoho kamaráda?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

2.) Máš ve třídě kamarády (2 a více)?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

3.) Jsi v kolektivu rád mezi ostatními?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

4.) Jsi ochoten pomoci sám ostatním?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

5.) Požádal tě spolužák někdy o pomoc?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

6.) Máš pocit, že jsi oblíbený?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

7.) Cítíš se ve třídě bezpečně?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

8.) Ohrožuje tě ve třídě někdo?

ne.....spíše ne.....někdy.....spíše ano.....určitě ano

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 5

1.) Účastním se s třídou mimoškolních akcí?

vždy.....někdy.....občas.....zřídka.....nikdy

2.) Mám ve třídě přátele, na které se mohu spolehnout?

vždy.....někdy.....občas.....zřídka.....nikdy

3.) Mohu se ve třídě někomu svěřit?

vždy.....někdy.....občas.....zřídka.....nikdy

4.) Cítím se v kolektivu bezpečně?

vždy.....někdy.....občas.....zřídka.....nikdy

5.) Ve třídě je někdo, kdo ubližuje druhým?

vždy.....někdy.....občas.....zřídka.....nikdy

6.) Mám chuť ze třídy utéct nebo ji vyměnit?

vždy.....někdy.....občas.....zřídka.....nikdy

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 6

- 1.) Když přijdu ráno do naší třídy, tak.....
- 2.) Když někdo útočí na slabšího v naší třídě.....
- 3.) Když přemýšlím o naší třídě, tak.....
- 4.) Když mi chce někdo ublížit,.....

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 7

1. Chodíš do školy rád(a)?	ANO x NE
2. Máš ve třídě dobrého kamaráda?	ANO x NE
3. Je s paní učitelkou legrace?	ANO x NE
4. Vadí ti někdo ve třídě?	ANO x NE
5. Pomáháte si ve třídě?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 8

1. Chodíš rád(a) do školy?	ANO x NE
2. Je někdo ve třídě, s kým se nemáš rád(a)?	ANO x NE
3. Ublíží ti někdo ve třídě?	ANO x NE
4. Když máš problém, jdeš za paní učitelkou?	ANO x NE
5. Pomáháte si navzájem ve třídě?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 9

1. Cítíš se ve třídě dobře?	ANO x NE
2. Máš ve třídě dobré kamarády?	ANO x NE
3. Je ve třídě někdo s kým si rozumíš?	ANO x NE
4. Vnímáš svoji třídu jako fungující kolektiv?	ANO x NE
5. Uvítal bys třídnickou hodinu zaměřenou na řešení problémů?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 10

1. Cítíš se dobře v kolektivu třídy?	ANO x NE	
2. Nevyhovuje ti nějaký učitel?	ANO x NE	(popř. jmenuj)
3. Nevyhovuje ti některý z předmětů?	ANO x NE	(popř. jmenuj)
4. Je některý z žáků konfliktní?	ANO x NE	(popř. jmenuj)
5. Myslíš si, že třída je jako kolektiv pospolu?	ANO x NE	

Dotazník zaměřený na zmapování vztahů – varianta 11 (hodnot' jako při známkování)

1. Jak jsi spokojený se vztahy se spolužáky?
2. Do jaké míry jsi v kontaktu se spolužáky ve volném čase mimo školní výuku?
3. Jak se cítíš ve své třídě?
4. Jaká je tvá důvěra ke spolužákům?
5. Napiš, co bys chtěl konkrétně zlepšit na vztazích ve tvé třídě?.....
.....

ORIENTAČNÍ DOTAZNÍKY ZAMĚŘENÉ NA MAPOVÁNÍ VÝSKYTU A UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

Dotazník zaměřený na návykové látky – varianta 1

Při zadávání dotazníku žákům si upřesněte a vysvětlete, co považujete za drogu, případně úpravu udělejte přímo v dotazníku.

1.) Máš zkušenosti s drogou?	ANO x NE
2.) Nabízel ti někdo drogu?	ANO x NE
3.) Dokázal by sis drogu opatřit sám?	ANO x NE
4.) Znáš někoho, kdo drogu pravidelně užívá?	ANO x NE
5.) Dokázal bys pomoci někomu, kdo drogu pravidelně užívá?	ANO x NE
6.) Znáš nějaké zařízení ve městě, která se pomocí závislým zabývá?	ANO x NE

Dotazník zaměřený na návykové látky – varianta 2

- 1.) Cigaretu si dám:

nikdy.....někdy.....často.....velmi často

- 2.) Cigareta mi chutná:

nikdy.....někdy.....často.....velmi často

- 3.) Během školního vyučování kouřím:

nikdy.....někdy.....často.....velmi často

- 4.) Ve volném čase si dám cigaretu:

nikdy.....někdy.....často.....velmi často

- 5.) Chtěl(a) bych přestat kouřit:

nikdy.....někdy.....často.....velmi často

Poznámka: škálu je možné si libovolně upravit, např. počty cigaret; četnost za den/týden(měsíc)

Využití odpůrných opatření v práci se školní třídou na ZŠ,

Mgr. Jana Ferdová, PPP Brno

V následujícím textu najdete doporučení z praxe Poradenského centra při PPP Brno, jak pracovat s třídními kolektivy ať už v rámci prevence nebo nápravy narušených vztahů ve třídě. Tyto postupy se netýkají pouze výuky, ale celkového přístupu k dětem – jak děti vést k vzájemnému respektu, naslouchání si, toleranci, ale i jasnému vymezení si hranic a svých potřeb tak, aby se dětem ve třídě spolu „dobře žilo“. Při práci se třídou doporučujeme reflektovat aktuální situaci ve třídě, zohlednit reálné možnosti i potřeby dětí a pedagogů. Konkrétní doporučení pak aplikovat právě s ohledem na tyto skutečnosti.

PRÁCE TŘÍDNÍHO UČITELE SE TŘÍDOU V RÁMCI PREVENCE NEBO V POČÁTEČNÍM STADIU NARUŠENÝCH VZTAHŮ

Monitorovat situaci ve třídě

Pozorujte děti při interakci - při výuce i o přestávkách. Všimněte si například, kdo nejčastěji ovlivňuje dění ve třídě, kdo zůstává na okraji kolektivu, kdo bývá terčem nevhodných poznámek,

Zmapovat klima třídy pomocí dostupných dotazníků

V případě potřeby lze ke zmapování situace využít i různé ankety, nestandardizované dotazníky, standardizované dotazníky (B-3, B-4, SORAD, D-1, D-2 – k používání těchto standardizovaných metod je nutné absolvovat vzdělávání pro tyto účely).

Využívat schránku důvěry

Schránku umístěte na bezpečné místo, se sděleními zacházejte velmi obezřetně, zjišťujte další informace, dávejte je do souvislostí s Vaším pozorováním.

Využívat metodických pokynů a doporučení MŠMT

Metodická doporučení k prevenci a řešení rizikových forem chování jsou dostupná na webových stránkách MŠMT (www.msmt.cz), u ŠMP (např. metodický pokyn k šikaně,...), webových stránkách, ... Obsahují řadu cenných informací a konkrétních doporučení, jak postupovat. Vhodné je rovněž se v rámci prevence seznámit i s preventivním programem školy.

Navázat spolupráci s ŠPP (Školním poradenským pracovištěm)

Konzultujte situaci s ŠPP (s ŠMP, VP, ŠP, vedením školy). Důležité je především předávání informací, využít lze případně i metodické vedení či podporu ze strany kolegů.

Učit naslouchat, pravidlo „mluví jenom jeden“

Učte děti dodržovat toto pravidlo jako **základní komunikační dovednost**. Procvičovat ho lze například i za pomoci diskuse na vybrané téma v komunitním kruhu, při reflexi po zadané hře nebo za pomoci předmětu (míček, kamínek, plyšák, ...) – mluví pouze ten, kdo má v ruce daný předmět.

Nastavit jasná pravidla, cílený nácvik

Doporučujeme pravidla děti učit, ne je automaticky vyžadovat. Vyberte jedno pravidlo, které se bude cvičit po daný časový úsek. Doporučujeme se na tom s dětmi domluvit. Např.: „Tento týden budeme cvičit pravidlo: když zazvoní, každý sedí na svém místě.“ Pravidlo je možné napsat na tabuli nebo na arch papíru a umístit na viditelné místo. K tomuto pravidlu se opakovaně vracíte a průběžně vyhodnocujete, jak se daří jej dodržovat. Důležité je oceňovat pokroky, uplatňovat spíše pozitivní motivaci, tj. oceňovat děti, které pravidlo dodržují, využít lze i motivační systém (viz dále). Teprve po zvládnutí daného

pravidla, zavádějte další. Je vhodné o nácviu pravidel informovat i rodiče a požádat je o spolupráci, aby mohli děti ze své pozice podporovat.

Využívat motivační systém

Podporujte motivaci dětí. Můžete využít například tzv. motivační systém založený na odměňování **žádoucího** chování, který je účinný především na prvním stupni. Za každé splnění požadavku dítě dostává bod nebo nějakou věc, za daný počet bodů pak dítě získává odměnu. Např. dítě má nachystané věci na hodinu – dostává bod (kartičku, kamínek, vršek od PET lahve, fazoli, apod.) Za 5 bodů následuje malá odměna. Vhodné je dát dětem i možnost volby, dát jim tedy na výběr z omezeného počtu odměn (doporučujeme spíše nemateriální odměny – výhody typu „nemusím psát DÚ“.)

Důležité je pracovat s **pozitivní motivací** – všimát si prosociálních (žádoucích) vzorců chování a cíleně oceňovat i chování, které považujeme za **běžné a normální** (když je dítě připravené na hodinu, hlásí se, splní úkol, požadavek apod.).

Důsledně dodržovat pravidla

Nastavená pravidla důsledně dodržujte. Vhodné je i probrat s dětmi, jak mohou reagovat, když bude někdo jiný pravidla porušovat.

Vracet odpovědnost dětem za své chování

Důležité je učit děti přijímat odpovědnost za své chování a přijímat důsledky, které z jejich chování vyplývají. Krátce a jasně pojmenujte možnosti, které dítě má, a seznamte je s důsledky, které z těchto možností vyplývají. Volbu pak ponechte na dítěti. (Např. „Pokud dál budeš vyrušovat, bude nutné tě přesadit, pokud chceš zůstat sedět na svém místě, je potřeba přestat vyrušovat. Je to tvoje volba a zodpovědnost“.)

Předávejte dětem odpovědnost i při práci s celým kolektivem, děti mohou svým chováním změnit situaci ve třídě. Podporujte svou angažovaností motivaci žáků ke změně.

Zařazovat aktivity na bližší poznání

Zařazujte psychosociální aktivity, hry na bližší poznání, uče děti o sebe projevovat zájem a přijímat odlišnost druhého **bez hodnocení**.

Zařazovat do výuky skupinové činnosti

Skupiny vytvářejte náhodně, propojujte všechny děti. Při plnění úkolu se nesoustřeďte pouze na výkon a splnění úkolu, ale **zaměřte se na samotný proces**, ten společně s dětmi reflektujte, např.: jak se spolupráce dařila, či nedařila a proč. Opět oceňujte především žádoucí chování.

U tříd, které mají velké problémy při spolupráci nebo již při samotném utváření skupin, kdy některé děti odmítají být ve skupině s konkrétními dětmi, je vhodné spolupráci pojmout jako **cílený nácvik**. Domluvte se s dětmi, že nyní budete společně cvičit schopnost spolupráce.

Zařazovat aktivity na posílení koheze (soudržnosti)

Tyto aktivity lze zařazovat až po zvládnutí dvou předchozích typů aktivit, nutné je také nejprve odstranit ze třídy nevhodné vzorce chování. Jedná se o aktivity, kdy děti tvoří nebo pracují společně v rámci celé třídy a posilují tak příslušnost ke své třídě – např. společný projekt, vytvoření symbolů třídy, společné představení pro jiné třídy apod.

Uplatňovat individuální přístup k dítěti vykazující nevhodné chování

Dávejte dětem **okamžitou** zpětnou vazbu na jejich chování – jasně, věcně a stručně pojmenujte konkrétní chování, které vadí, vyvarujte se dlouhých proslovů. Vhodné je také vzít si dítě bokem a vysvětlit individuálně, jak jeho chování působí na ostatní a jaké má jeho chování důsledky. Veďte dítě k náhledu na své chování, vraťte mu odpovědnost za změnu. Jako účinné se jeví vést dítě formou otázek, aby si

na odpovědi přišlo samo. (Např. „Když jsi do Honzíka strčil, k čemu to vedlo?“, „Cos mohl udělat jinak?“ apod.) Pozor, je důležité být spravedlivý a nevhodné chování reflektovat u všech žáků stejně.

Navázat spolupráci s rodiči „problémového“ dítěte

V souvislosti s předchozím bodem je vhodné informovat o chování dítěte i zákonné zástupce, informovat rodiče **věcně o silných i slabých** stránkách dítěte a informovat je o možných důsledcích, pokud dítě své nevhodné chování nezmění. Při komunikaci s rodiči i dítětem se vyhněte „kázání“, výhrůžkám, naopak nezapomeňte na vyzdvihnutí silných stránek dítěte. Rodiče by v komunikaci měli být rovnocennými partnery.

Dle uvážení můžete doporučit i individuální péči v některém z poradenských zařízení.

PRÁCE SE TŘÍDOU V POKROČILÉM STADIU NARUŠENÝCH VZTAHŮ

Práce se třídou může být v některých ohledech stejná jako práce se třídou v počátečních stádiích, nicméně v pokročilých stádiích je nutné pracovat s větší intenzitou, zaměřit se na jasné stanovení hranic a zajištění bezpečí. Nezbytné je také zapojení vedení školy a ostatních pedagogů, kteří do třídy vstupují.

Cíleně monitorovat aktuální situaci ve třídě

Mapování můžete provést pomocí dostupných metod. Navažte spolupráci s některým z poradenských zařízení a **intenzivní spolupráci s ŠPP** – využít lze náslechy, depistáž, konzultace, metodické vedení. Při pokročilé situaci ve třídě je spolupráce s ŠPP nezbytná.

Prošetřit situaci ve třídě dle stanovených postupů

V případě potřeby lze provést ve spolupráci s ŠPP šetření dle Metodického pokynu k šikaně a dle postupu v rámci krizového plánu, který je součástí preventivního programu školy.

Cíleně si všímat negativních vzorců chování

Nutné je **okamžitě udělování zpětné vazby** dětem o jejich nevhodném chování a to i během výuky. V okamžiku, kdy zachytíte nevhodné chování, situaci zastavte, krátce a důrazně pojmenujte nebo okomentujte (např. „tvé chování je velmi nevhodné“ apod.). Cílem je zastavovat nevhodné chování dětí k sobě navzájem.

Zajistit jednotný přístup všech pedagogů, kteří do třídy vstupují (za podpory vedení školy)

Ve třídách, které vykazují nevhodné vzorce chování, je nezbytný jednotný přístup vstupujících pedagogů. Můžete svolat společnou poradu všech pedagogů, kteří ve třídě působí, pojmenovat si zcela konkrétně, které chování nebude nadále tolerováno a domluvit si společnou strategii, jak budete na nevhodné chování reagovat. Nutná je podpora ze strany vedení školy.

Zaujmout jasné stanovisko k problémovému chování, vstup vedení školy do třídy

V pokročilém stadiu narušených vztahů je potřebné, aby vedení školy (nejlépe samotný(á) ŘŠ) vstoupilo do třídy a jasně a konkrétně pojmenovalo, které chování nebude nadále tolerováno. Seznamte žáky s tím, co se bude dít, když budou v nevhodném chování pokračovat. Dbejte na důsledné dodržování nastavených pravidel.

Pracovat se školním řádem

V souvislosti s předchozím bodem cíleně pracujte se školním řádem, na místě je využití kázeňských opatření vyššího stupně. V případě, že i přes udělení kázeňských opatření nevhodné chování přetrvává, navažte intenzivní spolupráci s příslušným OSPOD, popř. Policií ČR.

Využít alternativní způsoby při řešení konkrétních problematických situací

Pokud jiné postupy selhávají a děti se stále chovají nevhodně, využijte také alternativních opatření (např. zaměstnat dítě o přestávce jinou kontrolovanou činností – pomoc školníkovi, pomoc TU s nošením pomůcek, zamezení styku s dětmi o přestávce, apod.). O takovém opatření informujte zákonné zástupce a vysvětlete jeho důvod a užitečnost.

Zvýšit zájem o dění ve třídě a děti samotné

Z našich zkušeností vyplývá, že angažovanost učitele výrazným způsobem ovlivňuje motivaci dětí i jejich míru náhledu na situaci. Projevujte zájem o děti různými způsoby, např. trávením více času ve třídě, zájímáním se o prožívání dětí, povzbuzováním, podporou motivace dětí ke změně.

Zvýšit dohled o přestávkách ve třídě

Ve třídách, kde byly zjištěny znaky šikany a cíleného ubližování (ostrakizace nevyjímaje), je nutné zajistit **bezpečí pro všechny děti**. Nezbytný je mnohdy zvýšený nebo i neustálý dohled. Nutná je opět také spolupráce celého pedagogického sboru a vedení školy.

Zajistit dohled v rizikových místech školy

Můžete zapojit i nepedagogické pracovníky školy. Nejprve si vytipujte riziková místa školy (šatny, chodby, toalety, ...) a společně se domluvte, jak bude zajištěno bezpečí dětí v těchto prostorách.

Pořádat třídnické hodiny v pravidelných intervalech

Dle aktuální situace je možné zavést třídnické „hodiny“, v praxi může postačit i 15 minut, event. je lze zavést jako součást rozvrhu. Při třídnických hodinách monitorujte aktuální situaci ve třídě, potřeby dětí, uděluje si vzájemné zpětné vazby. Důležitým ukazatelem je i nastavení dětí a jejich zájem – pozor na přesytení (zvláště u starších dětí).

Spolupráce s rodiči všech žáků třídy

Dle uvážení můžete svolat mimořádné třídní schůzky za účasti vedení školy (ŠPP), na kterých budou rodiče informováni o aktuální situaci ve třídě a dalším postupu školy. Požádejte rodiče o spolupráci, rodiče mohou své děti podporovat při změně.

ABY NÁM SPOLU BYLO DOBRĚ ANEK PÁR TIPŮ CO DĚLAT A ČEMU SE VYHNOUT

Na závěr několik konkrétních doporučení, jak s dětmi komunikovat, jak k nim přistupovat a čeho se naopak vyvarovat. Cílem jsou dobré vztahy v rámci kolektivu i dobré vztahy dětí s pedagogy.

Co a jak dělat, čím se řídit ...

- ✓ Třídnické hodiny zařazujte **dle aktuální potřeby**, při práci se třídou uplatňujte **rovnocenný** přístup k dětem. Vystupte z role učitele, buďte přítomen/přítomna spíše jako moderátor, facilitátor diskuse. Vyhněte se moralizování, vyhrožování, nadávání! Náplní třídnické hodiny by neměla být „lekce slušného chování“!
- ✓ S dětmi mluvejte **krátce, jasně, konkrétně**. Vyvarujte se dlouhých proslovů, při kterých u dětí polevuje pozornost.
- ✓ Při vedení diskuse **učte děti přijímat názory druhého** bez hodnocení, respektovat názor druhého – v duchu „nemusím souhlasit, ale tvůj názor respektuji“.
- ✓ Přijímejte emoce dětí, učte děti vzájemnému **respektu vůči emocím** druhých (např. „rozumím, že se zlobíš; chápu, že ti to vadí, ...“). Naopak emoce (sdělení) dětí nepodceňujte a nebagatelizujte (např. „nic si z toho nedělej“, „nevšímej si toho“). Dítě, které je opakovaně terčem nevhodného chování, se pak dostává do neřešitelné situace. Důležité je mít na paměti, že to, co dospělým může připadat banální, pro dítě i dospívající může být skutečný problém, kvůli kterému se trápí.

- ✓ Všimněte si neverbální komunikace dětí a **zrcadlete, co vidíte**, pracujte s atmosférou, pojmenovávejte, co se aktuálně děje (např. „vnímám, že je těžké o tom mluvit, ...; všimla jsem si, že...“).
- ✓ Vystupujte **autenticky**, používejte „lidský“ slovník, pojmenovávejte své emoce z pozice TU – z našich zkušeností vyplývá, že tuto dovednost děti u pedagogů velmi oceňují. Vaše upřímná angažovanost může značně posílit motivaci dětí ke změně.
- ✓ Používejte **humor, nadhled** – situaci vhodně odlehčete. Vyhněte se však ironii a to zvláště u mladších dětí.
- ✓ Při práci s aktivitami je vždy nutná reflexe celého procesu. Proberte s dětmi, co se dařilo, nedařilo, podněcujte děti v hledání alternativních řešení. Nevadí, když se aktivita nepodaří, není nutné ji vždy dovést do konce, ale spíše rozebrat, proč se to stalo, co je nutné udělat pro to, aby se aktivita příště povedla, na čem je nutné dále pracovat. Cíleně tyto dovednosti nacvičujte, po vhodném časovém úseku můžete aktivitu zadat znovu a zhodnotit, zda došlo k pokroku. Vracujte dětem odpovědnost za změnu. Důležité je nenechat se odradit neúspěchem a sociální dovednosti pojmut jako nácvik.

Co nedělat, čeho se vyvarovat ...

- ✓ Pozor na přesycení dětí příliš častými třídnickými hodinami nebo vstupy školního psychologa, vyhněte se opakováním řešení situace bez konkrétního výsledku nebo výstupu. Může to vést k rezignaci dětí nebo demotivaci.
- ✓ Hodnocení celé třídy hromadně – vyhněte se zobecňování chování několika žáků na celou třídu („všichni zlobí“, „nikdo nemá nachystané věci“ apod.), tento způsob hodnocení vede velmi často opět k demotivaci i motivovaných dětí.
- ✓ Nedostatečné využívání celého spektra výchovných opatření - vyvarujte se opakování a častých poznámek, ve spolupráci s vedením školy využívejte všech typů kázeňských opatření, nebojte se navázat spolupráci s příslušným OSPOD, přizvat si kurátora na jednání s rodiči.
- ✓ Dejte si pozor i na oddalování výstupů nebo nedodržení slíbeného postupu. Pokud jsou děti informovány o možných následcích, které však nakonec nepříjdou, je velká pravděpodobnost, že se nevhodné chování znovu vrátí.
- ✓ Při řešení konfliktů mezi žáky se vyhněte stavění se do role soudce, učte děti konflikty spíše řešit, přenechávejte odpovědnost jim (viz práce se třídou).

Práce s třídním kolektivem v programu selektivní a indikované primární prevence – rizika intervenčních programů, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště

Uvedený text, určený **pro metodiky prevence PPP a odborné lektory programů PP**, je zaměřený na mapování rizikových situací, které vznikají při práci s třídním kolektivem **v rámci programu selektivní nebo indikované prevence**. Tyto typy programu realizují s žáky zpravidla **odborníci** z přizvaných organizací, kteří disponují dostatečnou odborností a kompetencí tyto programy vést.

Na co nezapomínat:

- na seznámení s problémem a specifiky třídy
- zjistit jakou změnu škola požaduje – řeším to, co vnímá jako problém škola, ne já. Po skončení programu je vhodné další odhalené problémy, které jsem vypožadovala, zkontrolovat s pedagogy a vést je k zamyšlení a další možnosti práce na sobě a ve třídě
- dohodnout se s pedagogem, co je jeho úkolem v programu
- na přípravu prostředí
- vhodnou volbu času
- spolupracovat s rodiči a podle potřeby zajistit souhlasy pro práci se třídou

Co se může stát:

- Reakce žáků mě zaskočí
- Nezvládnutí situace
- Vystupňuje se agrese vůči jednotlivci nebo malé skupině žáků
- Třída mě nebude respektovat – celý program se budou snažit vést a řídit podle sebe
- Budou se překřikovat
- Nikdo nebude chtít mluvit o problému ve třídě
- Uhýbání od tématu
- Nedojdeme k žádné možnosti řešení
- Situace ve třídě se po programu zhorší

Co dělat, když...

Reakce mě zaskočí, nezvládnutí situace, vystupňuje se agrese vůči jednotlivci nebo malé skupině žáků, třída mě nebude respektovat, celý program se budou snažit vést a řídit podle sebe, budou se překřikovat, uhýbání od tématu

Přímo při práci se třídou:

- snažit se o zklidnění situace,
- diskuzi nebo jakoukoliv aktivitu zastavit,
- reflektovat co jsem viděl (a), co se odehrálo, situaci popsat (u méně zkušených pedagogů je vhodné v této úrovni práci se třídou ukončit a domluvit se na následné práci se zkušenějším kolegou nebo ve spolupráci s poradenským zařízením – podle závažnosti problému).

Pokud pokračujeme v práci se třídou:

- u vztahových problémů a útoků skupiny na jednotlivce je nutné chránit oběť. Agresi skupiny stahujeme na sebe např. tím, že přebíráme na sebe roli oběti. Můžeme zástupně odpovídat za oběť, popisovat „své pocity“. Skutečnou oběť netlačíme do odpovědí, obhajob a jakýchkoliv vyjádření, vše necháváme na jejím rozhodnutí.
- Žáky vedeme k náhledu na jejich chování a ujasnění si, zda jim takový způsob chování ve třídě vyhovuje a jestli jsou ve třídě takto spokojeni. Můžeme je vést i k náhledu, zda by chtěli být oni v roli oběti
- dát žákům (i sobě) čas na přemýšlení, jak dál
- vedeme žáky k tomu, o co se může každý sám za sebe snažit a pomoci tím celé třídě ke zlepšení situace, co chtějí a můžou každý sám za sebe dokázat (i bezproblémové žáky nevylučujeme z této činnosti, můžou se např. zastat oběti, zavolat pomoc, vyjádřit nesouhlas s chováním, které se odehrává, podporujeme jejich odvalu, statečnost a schopnost rozpoznat vhodné/nevhodné chování a podle toho zareagovat). Necháme všechny jejich osobní závazek napsat.
- Je dobré přivést žáky k tomu, aby svůj písemný závazek, co chtějí dokázat, odevzdali třídnímu učitelce (písemné závazky jsou často žáky zformulovány jako sebekritika). Žáky vedeme i k tomu, že jejich závazky můžou vidět i rodiče.
- Každá práce se třídou by měla končit nejenom tím „co by měli dokázat“, ale vést je i k tomu, co už umí a v čem už dobří jsou.

Práce pedagogů ve škole:

- S pedagogy ve škole se dohodnout na vzájemném předávání informací o chování žáků získané z jejich běžného pozorování a rozhovorů se žáky.

Práce třídního učitele ve škole:

- Se žáky se zaměřit na sebehodnocení ke svému konkrétnímu závazku (jednoduchým, lehce vyhodnotitelným způsobem např. jednou týdně každý oznámkuje sám sebe, jak se mu dařilo závazek dodržovat).
- Všichni žáci by měli vědět, že jejich sebehodnocení věnujeme pozornost
- Individuálně žáky, kteří se podhodnocují, můžeme povzbudit. Žáky, kteří se nadhodnocují, vracíme zpět do reality a uvádíme jim konkrétní situace jejich chování, které jejich sebehodnocení neodpovídají, zároveň je ale povzbuzujeme v možném zvládnutí svého úkolu.

-
- Závazky žáků (uvědomění si, co můžou a chtěli by dokázat) doplněné o jejich sebehodnocení můžeme použít jako podklad pro jednání s rodiči k pochvale, co jejich dítě dokázalo nebo k tomu, aby pomohli svému dítěti dokázat, co si stanovilo jako svůj cíl.

Jednání s rodiči žáků, kterým se nedaří zvládat jejich závazek:

- K jednání s rodiči použijeme: závazek dítěte – co si napsalo a ujasnilo jako svůj cíl, sebehodnocení žáka a záznamy s postřehů pedagogů z pozorování a rozhovorů se žáky
- Projednáme s rodiči jejich možnosti, jak by mohli svému dítěti pomoci k dosažení jeho cíle (splnění závazku).
- Podle závažnosti doporučíme odbornou pomoc – PPP, SVP, SPC apod. podle řešeného problému
- Prostřednictvím rodičů si zajistíme vzájemnou informovanost s poradenským zařízením o problémech týkajících se výhradně školy
- Můžeme rodiče seznámit i s tím, co bude následovat, pokud nebude docházet k pozitivní změně (udělení kázeňských opatření podle školního řádu, oznámení na OSPOD, POLICII apod.)

Další práce se třídou:

- při další práci se třídou se zaměřujeme na dosažené pozitivní změny, co dokázali, co se jim podařilo
- povzbuzujeme a oceňujeme jejich schopnost zdokonalovat sami sebe
- podporujeme další pozitivní a žádoucí chování

Co dělat když ...

Situace ve třídě se po programu zhorší, nedojdeme k žádné možnosti řešení.

- Vezmeme si případ na supervizi.

Relaxační místnost ve škole, Mgr. Hana Prejdová, PPP Šumperk

V současné nesnadné době se školy čím dál častěji potýkají u svých žáků s výskytem náročného chování, se závažným narušováním výuky kvůli nedostatečnému zvládnutí svých emocí, afektům vzteku, zvýšené agresivitě dětí vůči svému okolí nebo vůči sobě, dětí zvýšeně úzkostných či apatických.

Velmi efektivním řešením může být vytvoření relaxační místnosti v prostorách školy.

Relaxační místnost by měla být multismyslové prostředí, které se má plně odlišovat od běžného prostředí, ve kterém dítě ve škole pobývá. Prostor navozující pocit bezpečí, klidu a pohody, jež dokáže mnohé:

- naplňovat základní potřebu bezpečí,
- dítě má možnost změnit prostor školní třídy (zklidnění, aktivace pozornosti),
- dítě má soukromí pro odeznění výrazné emoce,
- podpořit dítě v seberegulaci,
- dává možnost uvolnit se, odpočívat a relaxovat,
- může také aktivizovat, pomáhá probouzet zájem, přináší radost a pocit pohody,
- pomáhá rozvíjet a stimulovat smysly,
- je to vhodný prostor pro řešení vzájemných problémů (rozběr situace, nácvik vhodných komunikačních a sociálních dovedností apod.).

Do relaxační místnosti by mělo dítě odcházet, když začíná pociťovat zvýšený neklid nebo únavu, výraznou emoci, nepohodu, nebo cokoli, co mu může bránit v další práci. Tedy nejlépe ještě předtím, než se dostane do výrazného rozrušení nebo útlumu. Včas nabídnutá podpora relaxační místnosti zabrání eskalaci stresové reakce dítěte.

Po odeznění emoce mu nabídneme možnost mluvit o tom, co bylo (náročné chování, výrazná emoce).

Učíme ho tím:

- vnímat včas své potřeby,
- rozumět svým emocím,
- umět s emocemi pracovat, ovlivňovat je,
- zlepšovat sociální a komunikační dovednosti,
- pozitivně ovlivňovat konkrétní chování.

Pro koho je relaxační místnost určena?

Pravidelné využívání relaxační místnosti je vhodné zejména pro děti, které jsou zvýšeně unavitelné, jsou hyperaktivní, nebo jejichž reakce na určité podněty bývají výraznější apod.

Tyto děti se snadněji dostávají do stavu vyčerpání, frustrace nebo naopak nadměrně zvýšené aktivace.

To se v konkrétních projevech dítěte může projevit pasivní reakcí (netečnost, nezájem, pasivita, smutek) nebo aktivní reakcí (zvýšená agresivita vůči okolí nebo sobě).

Je evidentní, že podpora relaxační místnosti blahodárně působí na psychické obtíže (apatie, úzkosti, deprese, stres atd.), při nepřiměřených emocích (strach, agresivita atd.), při poruchách koncentrace (ADHD, ADD atd.).

Místnost mohou využívat:

- zejména ti žáci, kteří se potřebují zklidnit, odpočinout si, změnit prostor třídy apod.

Ale dá se využít i pro:

- ostatní žáky – pro relaxaci, odpočinek (o přestávce, ve volné hodině).
- pedagogické pracovníky – možnost si odpočinout apod.
- školní poradenské pracoviště – např. pro individuální konzultace, intervence
- a další

Co by mělo být při využívání relaxační místnosti dodržováno?

Nejdůležitější **zásady při využívání relaxační místnosti:**

1. svoboda volby
2. dostatek času na emoce, myšlenky, vnímání na sebe sama
3. dodržování pravidel

Pravidla pro využívání místa:

- všechny děti s nimi seznámíme
- průběžně si je připomínáme
- aktualizujeme, když nejsou funkční
- vhodná je vizualizace pravidel, obrázky s jednoduchým popisem, např.:

Postup při návštěvě relaxační místnosti:

1. Zaměřím se na svoje pocity – jak se cítím?
2. Vyberu si, čím se uklidním.
3. Nastavím si časomíru.
4. Věnuji se vybrané činnosti.
5. Po uplynutí času se vrátím do lavice nebo jdu za paní učitelkou.

<https://www.podporainkluze.cz/material/vytvoreni-relaxacniho-mista-ve-tride-a-kole/>

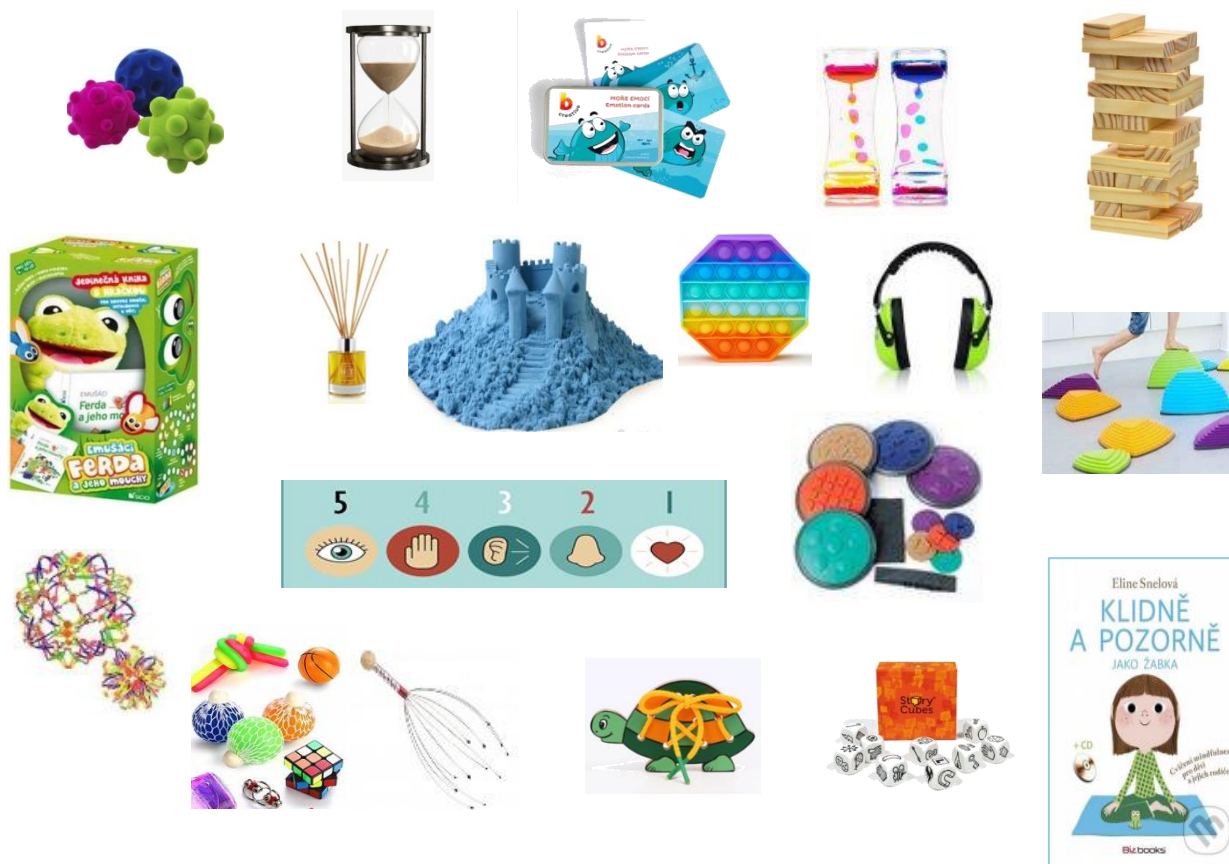
Jak konkrétně zařídit relaxační místnost?

Relaxační místnost by měla mít:

- **Odpočinkovou zónu**, kterou využijeme zejména pro relaxaci (vybavení: vše pro odpočinek, pomůcky pro multisenzorickou stimulaci).
- **Didaktickou zónu**, kterou využíváme jako podporu výchovně-vzdělávacího procesu (vybavení: stůl, židle, psací potřeby, další pomůcky pro učení).

Jaké by mohlo být **vybavení relaxační zóny**?

Když se potřebuji zklidnit....

...nadechnu se nosem, jako když čichám ke květině

...a vydechnu pusou, jako když sfoukávám
svíčku

Opakuji 5x

Zdroj:

Bendl, S.: Ukázněná třída, str. 60, Triton, Praha, 2009

Příchod nového žáka do stávajícího kolektivu,

PhDr. Věra Neusar, PPP Olomouc

Třídní učitel sdělí třídě informaci, že do třídy nastoupí nový žák. Délka následujícího programu zaměřeného na příchod nového žáka je dvě vyučovací hodiny bez přítomnosti nového žáka a dvě vyučovací hodiny v den, kdy má nový žák do školy nastoupit.

Programu se účastní třída, třídní učitel, a podle možností školy školní metodik prevence případně školní psycholog.

Tento program je určen pro situace, kdy nový žák vstupuje do kolektivu v průběhu školního roku.

Cíl programu: Připravit kolektiv na hladký vstup nového žáka do třídy a zároveň seznámit nového žáka s budovou školy a novým třídním kolektivem.

První den

1. Hodina

Třídní učitel seznamuje kolektiv s informací, že v následujících dnech do třídy nastoupí nový žák.

ÚVODNÍ OTÁZKY

Myslíte si děti, že je situace pro nově příchozího žáka, kdy má nastoupit do již vytvořeného kolektivu již těžká? A proč? (vysvětlení)

Zažili jste někdy takovou situaci ve svém životě? (kdy jste někam přijeli později, kdy už byl kolektiv utvořen např. tábor, kroužek, třída)

BAROMETR:

Zvedněte ruku: Kdo přestupoval na novou školu do nového kolektivu?

Stoupne si: Kdo z vás se obával přestupu?

Stoupne si na 1 nohu: Kdo přišel do kroužku, kde byl už kolektiv utvořený?

Zvedne ruku: Kdo by se takového situace obával?

Dřepne si: Kdo si myslí, že je to těžké i pro kolektiv?

Vyskočí ten: Kdo je rád, že se dneska první dvě hodiny nemusí učit?

PŘEDSTAVA, IMAGINACE:

Vlastní představy, vlastní pocity: (VYPSAT NA TABULI)

„Co se vám honí hlavou, když se řekne „nový žák, nová žákyně“?“

Pocity nově příchozího žáka: (VYPSAT NA TABULI)

(Možnost i skupinové práce, rozdělení do 4 – 5 skupin)

„Zkuste si představit, třeba i zavřít oči, co se vám honí hlavou, jak se asi může cítit nový žák nebo nová žákyně, jaké by mohl prožívat pocity?“

Nácvik situace:

Někdo z žáků může odejít na chodbu a vejde do třídy jako nový žák. Zkusí následně popsat, jak se cítil, co prožíval, jaké to pro něj bylo.

Jak by to mohlo vypadat:

„Co, když bude mlčet?“

„Co, když bude reagovat nějakým způsobem?“

„Co když nebude všechno růžové?“

„Co když se bude projevovat negativně, agresivně?“
„Jaká reakce by tě nejvíce překvapila?“

„Jak se může projevovat člověk, když je nervózní?“
„Mám zkušenost, že se člověk může projevovat **takhle** nebo **takhle**... (VYPSAT NA TABULI)
Nezapomenout i na agresi, případně negaci v souvislosti se stresem.

PŘEDSTAVOVÁNÍ SE:

Když přichází nový žák, tak se po něm často chce, aby se představil, abyste se o něm něco dozvěděli, jaký je, co má rád apod. On může mít stejné pocity a chtěl by vědět, za kým do třídy přichází, co rádi děláte, jak trávíte například volný čas a co vás ve škole baví. Nyní si každý z vás zkusí promyslet, co by o sobě řekl a zkusí se představit.

2. Hodina

TICHÁ POŠTA:

„Houby v lese nerostou, málo pršelo.“

Další vymýšlí 1 – 2 žáci.

Otázky:

Čím to je, že se ta informace změnila ke konci?

Setkáváme se s tím i v životě?

Kdy se to stává nejčastěji?

Objevuje se to třeba i ve vaší třídě? Že se dozvíte o někom od vašeho kamaráda a není to pravda?

Byli jste někdy v kůži toho, o kom se něco takového říkalo a nebyla to pravda?

Jak jste se v takové situaci cítili?

Co to je pomluva?

Sdělovat zkreslené informace o druhém, je tam záměr poškodit, ublížit, tak je to pomluva, a pokud se to opakuje, tomu dotyčnému je to už nepříjemné, tak to může být už také slovní šikana.

Co to jsou předsudky?

Úsudek či názor, který není založen na spolehlivém poznání, ale na pouhém mínění či předpokladu.

Obvykle vychází ze stereotypů, neoprávněného zobecnění nebo zjednodušení zkušenosti.

„Zkuste říci nějaký předsudek?“ (Kluk, který tančí, tak je holka. Malí lidé nejsou silní.)

Kdy vznikají předsudky? (strach, nižší tolerance, nevědomost, neznalost...)

ZÁVĚR:

„Celý den jsme se bavili o tom, jaké to je pro žáka nebo žákyni, který přichází do nového kolektivu, jaké je to pro kolektiv. Z čeho může mít ten dotyčný strach.“

„Zkuste vymyslet, jak by se takovému spolužákovi dalo pomoci, aby to začlenění a ten strach nebyl veliký.“

„Co byste mu mohli nabídnout?“

(příklad: „Já jsem Anička, jsem dobrá na matematiku.“, „Já jsem Filip, mám rád zábavu, můžu ti pomoci se sprátelet s klukama.“, „Já jsem Alena, ráda se o přestávkách směju, když se budeš cítit smutný, sám, přijď za mnou, zkusím tě rozveselit.“)

Závěr:

Učitel popíše den, kdy nový žák nastoupí do třídy.

První hodinu si s novým žákem popovídám já, jako učitel. V tuto dobu budete mít místo mě suplování, případně jiného vyučujícího. Následně stráví nový žák chvíli s pověřeným učitelem (ŠMP, ŠP), který mu ukáže budovu školy. V tuto dobu budeme mít prostor spolu ještě mluvit, co se ve vás odehrává v den, kdy nový žák do třídy nastupuje. Budete mít prostor se mě ještě na cokoliv zeptat, než nový žák do třídy s pověřenou osobou vstoupí.

Druhý den

1. Hodina

Před začátkem výuky je nově přichozí žák odveden do kabinetu třídního učitele, který se s ním sám seznamuje. Zjišťuje zájmy žáka, očekávání, případné obavy. Sděluje žákovi, jak bude probíhat jeho představování. Upozorňuje žáka na to, že ho při představování bude doprovázet, aby na to nebyl sám.

Cílem hovoru je zklidnit napětí před neznámou situací. Společně se probírají aktuální pocity, související s příchodem jedince do nového kolektivu, jeho případné strachy, očekávání.

Žák je seznámen s tím, jak bude probíhat samotné představování ve třídě. Bavíme se o možné podpoře žáka při tomto kroku.

Po rozhovoru odchází žák s pověřenou osobou do prostor školy, aby se v ní lépe zorientoval. Třídní učitel odchází do kmenové třídy.

2. Hodina

Pověřený učitel případně školní psycholog prochází se žákem budovu školy tak, aby se v ní lépe orientoval.

Třídní učitel pracuje se žáky ve třídě. Žákům ve třídě je poskytnut prostor k jejich aktuálnímu vyventilování pocitů. Případně si se třídou opakují, co budou žáci dělat, až žák do třídy vejde – tzn.: každý se zkusí představit a nabídnout, v čem může být nově přichozímu nápomocen.

Po příchodu žáka do třídy, necháme nově přichozího se nejprve představit a následně necháme představit celou třídu. Třídní učitel sleduje reakce dětí na nového žáka, celou situaci moderuje a případně komentuje.

Na závěr hodiny se třídní učitel snaží, aby děti své pocity sdělovaly. Důležité je, vysvětlit si různé reakce a pocity (překvapení, šok, zklamání, apod.). Snaha o maximální verbalizaci pocitů tak, aby žáci rozuměli svým reakcím.

Po absolvování tohoto programu je potřeba stále třídu sledovat a mapovat možná rizika související s nepřijetím žáka. Důležité je případné konflikty řešit tady a teď a klást důraz a častou ventilaci pocitů třídy.

Systém péče o problémové žáky – zkušenost z praxe,

Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště

Nejčastější **důvody příchodů klientů do Střediska výchovné péče** se dají rozdělit do tří oblastí. Jedná se o **školní problémy**, které se týkají neplnění školních povinností, např. zapomínání, odmítání, sprosté vyjadřování, drzé chování k učitelům, agresivní projevy ke spolužákům i učitelům slovní i fyzické a také záškoláctví.

Dalším důvodem jsou **rodinné problémy**, neplnění domácích povinností, pozdní příchody domů, odmítání rodičům, nedodržování dohodnutých pravidel, konflikty mezi sourozenci, agresivní chování k rodičům slovní i fyzické.

Třetí oblastí jsou **osobnostní problémy**, např. sebepoškozování, úzkostné poruchy a deprese.

Velmi častým společným bodem výše zmiňovaných problémů dětí je **nefunkční rodinné prostředí**. Jedná se např. o neúplné rodiny, kde chybí jeden z rodičů např. z důvodu úmrtí. Častější problém je ale nezáměr o dítě, alkoholismus jednoho z rodičů, dále pak rozvedené rodiny, kde se rodiče nedokáží dohodnout na jednotném výchovném vedení a přetahují se o dítě, které se pro ně stává nástrojem „pomsty“ bývalému partnerovi. V úplných rodinách, kde se potýkají s rizikovým chováním dětí, se setkáváme s nepřijetím dítěte novým partnerem nebo nedostatečným výchovným vedením a nedostatečným dohledem rodičů. Takřka samostatnou kapitolu pak tvoří děti s diagnostikovaným ADHD nebo ADD.

Na řešení potíží dětí se podílí celá škála odborníků školních poradenských pracovišť, školských poradenských zařízení (PPP, SPC) a Středisek výchovné péče. V rodinách se jedná o pomoc OSPOD a sociálně aktivizačních služeb. Nelze však zapomenout na pomoc lékařů (pedopsychiatrů) a klinických psychologů. Intenzivnější péče se realizuje ve stacionářích SVP, pobytových SVP, psychiatrických léčebnách pro děti a internátních školách pro děti s poruchami chování.

I přes veškerou možnou a nabízenou pomoc se ne vždy daří problémy zvládat. Děti v současně nastaveném systému péče získávají zkušenost, že se jim „nemůže nic stát“. Narůstá tím jejich agresivita slovní i fyzická a roste tak náročnost zvládání dětí s výchovnými problémy. Pobytové zařízení (SVP, psych. nemocnice, internátní školy) jsou přeplněné nebo je dlouhá čekací doba a pro poměrně vysoké finanční náklady jsou pobyty v SVP pro sociálně slabé rodiny takřka nedostupné.

V běžných školách děti s výraznějšími výchovnými problémy nezískávají dostatečné množství ocenění a podpory za dosažené úspěchy, protože tyto pokroky jsou ve třídách s větším počtem žáků často pro učitele takřka nepostřehnutelné. Učitelé potom ztrácí chuť povzbudit a ocenit jeden z mnoha drobných úspěchů, kterého si přece jenom všimnou a problémoví žáci ztrácí motivaci k pozitivní změně, protože si toho „nikdo nevšimá“. Pokud časem dojde k situaci, že se jako řešení zvažuje přechod žáka na jinou školu, aby se pokusili „začít znovu“, bývá to často velmi obtížné. Problematické děti ve školách nikdo nechce, a pokud se školy dostanou do situací, kdy je reálné riziko, že kvůli problémovému žákovi chtějí a začínají odcházet ze školy jeho spolužáci, vyhrožují rodičům „vyhozením“ jejich dítěte ze školy (a to i na základních školách). Rodiče těchto dětí jsou tak vystavováni velkému tlaku okolí. To často nevnímá výchovnou náročnost dětí s poruchami chování a dosažené změny jsou pro ně často, stejně jako pro učitele, neviditelné. Časem se rodiče těchto dětí dostávají do situací a stavů, kdy jsou vyčerpaní a sami jsou i v péči psychiatrů.

Pokud není vyvážená nabízená podpora a pomoc dítěti s možností uložení přiměřeného trestu (nebo pomoci pro dítě, rodinu a okolí) v podobě umístění do diagnostického ústavu nebo výchovného

ústavu, kde jsou pod dlouhodobým a soustavným vedením odborníků, lze jen velmi obtížně dosáhnout u některých jednotlivců pozitivních změn v chování.

Z celého systému pomoci a podpory však vypadávají žáci, kteří výchovné potíže nemají. Jsou nuceni být ve školách přítomni tomu, že si problémoví spolužáci dovolují k učiteli takřka cokoliv (vykřikují, nadávají mu, dohadují se s ním, odmlouvají), často nepracují v hodinách a nikdo si s nimi nedokáže poradit. Jsou také vystavovány agresi vůči sobě (schválnosti, nadávky, bití apod.) a musí trpět tím, že nemůžou zažívat zajímavé způsoby vyučování a někdy se také nemůžou ani učit, protože se „pořád něco řeší“. Jsou odkázáni na frontální způsob výuky a vedení k ohleduplnosti a toleranci k problémovému chování spolužáků anebo k tomu, jak se bránit.

Myslím, že stojí za úvahu se nad celým **systémem péče o děti s problémovým chováním zamyslet komplexně a pomáhat nejenom jim, ale pomoci i těm, kteří jsou ne vlastním přičiněním nuceni být přítomni problémovému chování.** Vždyť přece na to, že je dítě v pohodě, chová se slušně, neřeší se s ním žádné potíže, by se nemělo pohlížet jako na standard bez podpory a zájmu.

Cílem by měla být snaha zajistit všem ve školách bezpečné, motivující a podporující prostředí k jejich rozvoji přiměřeně k jejich schopnostem a dovednostem.

Prevence vzniku závislosti na pornografii,

Mgr. et Mgr. Andrea Kozlová, Centrum pro rodinu a sociální péči z. s., Ostrava

Sledování online pornografie patří v oblasti prevence k opomíjeným tématům, zatímco z praxe na základních i středních školách vyplývá, že mezi dospívajícími patří ke stále frekventovanějším jevům. Nadměrné vystavování se pornografii v dospívání je odborníky vnímáno jako forma rizikového sexuálního chování, která může jak přímo, tak zprostředkovaně, ovlivňovat vlastní pohled na sexualitu. Je zde také potenciál pro podněcování rozvoje různých typů rizikového sexuálního chování a dalších nežádoucích jevů – předčasný sexuální start, promiskuita, vyhledávání virtuálních sexuálních obsahů, zakládání nekvalitních vztahových vazeb, nečekané otěhotnění, nevhodná či sexuálně podbarvená sebe prezentace na sociálních sítích, sexting atd. Nárůst rizik je jednoznačně spojen s užíváním nových technologií, které stále významněji ovlivňují každodenní život mladé generace.

Preventivní program „Prevence vzniku závislosti na pornografii“ je zaměřený na tento typ rizikového sexuálního chování v rámci všeobecné primární prevence pro žáky základních a středních škol. Program je součástí prevence rizikového sexuálního chování „Škola osobního života“, který realizuje Centrum pro rodinu a sociální péči, z. s., sídlící v Ostravě (dále jako CPR). Nově se také objevuje v nabídce samostatně, pod názvem „Ohrožení pornografií“ pro 8. a 9. ročníky ZŠ, příp. SŠ a navazuje na lekce „Já a moje vztahy“, „Láska a početí dítěte“, „Odpovědné rodičovství“ a „Zdravá sexualita“. Celková časová dotace komplexního programu jsou 3 x 2 vyučovací hodiny, z toho lekce o pornografii zabere nejvýše 45 minut. Školy si lekci mohou objednat také samostatně, kdy je doporučován rozsah 1 x 2 vyučovací hodiny. Lekce probíhá především formou diskuze s žáky, přičemž její rámec určují jednotlivá okna prezentace.

Cílovou skupinou tohoto programu všeobecné primární prevence jsou dospívající ve věku od 14 do 16 let, u kterých se již předpokládá hlubší zájem o objevování vlastní sexuality (pohlavní identita, vztah k opačnému pohlaví, sexuální emoce a chování), z čehož plynou specifika cílové skupiny. V praxi se program realizuje pro žáky 8. a 9. tříd základních škol a 1. a 2. ročníků středních škol.

Organizace programu – program je vhodné realizovat ve třídách, nebo prostorách, kde je k dispozici interaktivní tabule. Prostor třídy je vhodné uspořádat tak, aby žáci seděli s lektorem v kruhu. V jarních měsících je možno pro interaktivní část programu využít venkovní prostory školy, např. hřiště, zahradu či blízké okolí školy. Celý program jako vizuální médium doprovází powerpointová prezentace s dílčími tématy pro diskusi a nabídka aktivit, které žákům umožní porozumění tématice z jiného pohledu (viz příloha č. 7 a 8).

Program je určený **pro jednu školní třídu** a doporučujeme, aby se ho **s žáky účastnil i třídní učitel**.

Preventivní program koncepčně navazuje na předchozí lekce, kde se klade důraz na pozitivní sebepřijetí jako jeden ze zásadních vývojových úkolů dospívání, porozumění plodnosti jako hodnotě, odpovědnému plánování rodičovství a antikoncepci, zdravé sexualitě a rizikům pohlavně přenosných nemocí. Program „Prevence vzniku závislosti na pornografii“ je rozčleněn do tří částí.

V úvodní části jsou žáci uvedeni do vztahové sexuální výchovy, kdy se seznámí s tématem člověka jako bytosti vztahové a z toho vyplývajících vztahů k vlastnímu tělu, sexu a intimitě. Dále jsou jim představeny základní informace o problematice pornografie (základní pojmy, charakteristiky, formy pornografie, možné důvody ke sledování). Zaměřujeme se na pozitivní úvod do tématu, který podpoří

slidy zabývající se náhledem na mezilidské vztahy, intimitu a vlastní hodnotu člověka. Je rovněž možné se studenty realizovat anonymní dotazník s postojovými otázkami (viz příloha č. 6). Dotazník také mapuje potřeby a zájmy dospívajících a umožňuje lépe nastavit program tak, aby odpovídal potřebám žáků. Dotazník je vlastně vyzváním k zamyšlení nad tím, co žáci o tématu vědí a co by se nově chtěli dozvědět. Dotazník obsahuje dotazy: 1. zda se někdy dotyčný setkal s pornografií, pokud ano v kolika letech, 2. jakým způsobem se k pornografii dostal, 3. jak často pornografii sleduje, 4. z jakého důvodu pornografii sleduje, 5. co sleduje v rámci pornografie, 6. zda si myslí, že jej pornografie může poškodit, pokud ano, jak, 7. jak on sám vnímá pornografii, zda ji dopřává prostor ve svém životě, příp. pokud ano, z jakého důvodu.

Ve druhé části jsou žáci seznámeni s fenomény, které s pornografií souvisí – realita pornoprůmyslu, rizikové sexuální chování. Žáci dále získají znalosti o důsledcích sledování pornografie, sociálních, psychických a zdravotních dopadech vystavování se pornografii na jedince i společnost. Specifickou součástí jsou informace o pornografii a násilí, které upozorňují na patologické jevy s touto oblastí spojené – obchod s lidmi, příklady zločinů.

Ve třetí, závěrečné části - téma závislosti na pornografii a její prevence, možnosti řešení, kam se obrátit pro pomoc a více informací. V současné podobě programu se objevuje ve zmínce také fenomén sextingu a kybergroomingu, které by však do budoucna zasluhovaly samostatné lekce. Celý program doprovází prezentace v powerpointu, odpovídající jednotlivým tématům.

Preventivní program je pojatý především pozitivně, dospívajícím se představuje kladný pohled na jednotlivce a jeho sexualitu, která je významná pro kvalitu jeho života, v kontextu kvalitního vztahu lásky. Program usiluje o předcházení vystavování se pornografii u dospívajících, případně zpomalení nástupu nutkavého vyhledávání pornografie, a tím omezení dopadu na oblast duševního, fyzického i sociálního zdraví dospívajícího. Dalším cílem je posílit vědomosti o rizicích sledování pornografie a uvést dospívající do problematiky rizikového sexuálního chování a jeho forem. Žákům je předestřena řada informací formou srovnání mezi kvalitním zdravým vztahem, kde je sexualita kladně hodnocena a mezi následky nezodpovědného sexuálního chování, které pornografie prezentuje jako neškodné (promiskuita, nestandardní sexuální aktivity, pomíjení rizik nečekaného otěhotnění a pohlavních nemocí atd.). Předkládáním ověřených a pravdivých informací o tom, jak funguje pornografický byznys, samozřejmě adekvátně dané věkové skupině, se u dospívajících předpokládá posílení etických postojů. V nové koncepci programu je nutné se více zaměřit na svět sociálních sítí a pomoci dospívajícím se orientovat ve zkreslených stereotypech v prezentaci pornografie. Na sociálních sítích mají často své veřejně přístupné profily jednotlivé pornoherečky, kde je sledují desetitisíce lidí, často náctiletých, kteří mohou získat zavádějící dojem o skvělém životě pornoaktérky – iluze snadného výdělku, cestování, svoboda, přičemž realita, která je sledujícím skrytá, je často spojena s užíváním návykových látek, násilím, manipulací, narušenými osobními vztahy, psychickými problémy atd.

MAJÍ VZTAHY V DNEŠNÍ DOBĚ SMYSL?

- Člověk je bytost, která žije ve vztazích.
- Předpokladem zdravých a pohodových vztahů je mít se zdravě rád. Uvědomit si, že jsem vzácná bytost.
- Každý člověk v životě touží po přijetí a lásce.
- Je normální hledat si v dospělém věku člověka, s kterým založíme kvalitní láskyplný vztah a rodinu.

FORMY PORNOGRAFIE

- *Tiskoviny (knihy, časopisy, komiksy)*
- *Fotografie*
- *Videa*
- *Filmy*
- *Zprávy, sexting*
- *Erotický chat, webcam sex, sex po telefonu*
- *Hry, pop-up reklamy, weby, spamy*

JAK PORNO ZKRESLUJE

PORNOGRAFIE

Sex = fyzické uspokojení

Absence intimity

Pohlavní styk nezodpovědně a bez závazků

Sex je provozován pro peníze

Nabízí jednorázové uspokojení

Nízká kvalita mezilidských vztahů

Představuje nevhodné vzorce chování

Sexuální agrese, ponižování a urážení

REÁLNÝ SVĚT

Sex = výsledkem zralého, pevného a láskyplného vztahu

Intimita zahrnuje nejen fyzickou, ale i emocionální rovinu

Zodpovědný přístup k výběru partnera/ky

Sex je výsledkem dlouhodobé intimity mezi partnery

Dlouhodobé uspokojení na hlubší úrovni ze vztahu – důvěra, péče a zájem o dobro druhého

Vysoká kvalita mezilidských vztahů

V realitě působí tyto normy zcela nevhodně a patologicky

Důstojnost člověka

Svěř se rodičům, přátelům, spolužákům, anonymně v poradně...

Nenechávej si své problémy pro sebe a vyhledej pomoc!

Rozvíjej svoje záliby a koníčky, sportuj, poslouchej hudbu...

Udržuj s lidmi kolem sebe pěkné vztahy.

Mysli pozitivně – každý problém má řešení!

Pracuj na sobě a přemýšlej o své budoucnosti – čeho bys chtěl v životě dosáhnout?

JAK Z TOHO VEN?

Aktivita: PŘÍBĚH

Téma: rizikové sexuální chování

Cíl: uvědomění si negativních důsledků a rizik nezodpovědného přístupu k sexualitě

Časová dotace: 2minut

Cílová skupina: žáci od 8. třídy

Motivace: Každý z nás dělá v životě rozhodnutí, které však mají následky a ovlivňují nejen nás, ale také naše blízké. Jsou věci, které nás mohou posouvat a prospívají nám, naproti tomu jsou jiné, které nám komplikují život. Pojďme se teď blíže podívat na příběh jedné dívky a na to, jak se její zdánlivě svobodná rozhodnutí promítají do vztahů s ostatními lidmi, i k sobě samé.

Popis průběhu: Žáky rozdělíme do tří skupin. Každá skupina dostane vytisknutý příběh Karolíny. Zamyslí se nad příčinami její životní dráhy a promyslí, jak její příběh bude pokračovat v budoucnu. Lektorka určí, že jedna skupinka vymyslí scénku na téma, co vedlo Karolínu ke vstupu do pornoprůmyslu, druhá jí napíše krátký dopis z pohledu její matky, třetí vymyslí přiznání Karolíny ohledně eskortu a natáčení porna na sociální síť. Úkol je pro všechny stejný: zkuste se do Karolíny vcítit a vyjádřit jaké výhody a nevýhody pro ni její povolání nese, jaké pocity asi zažívají její rodinní příslušníci, co by mohla Karolína ve svém životě udělat jinak.

Pomůcky: tužky, papír.

Jak příběh skončí?

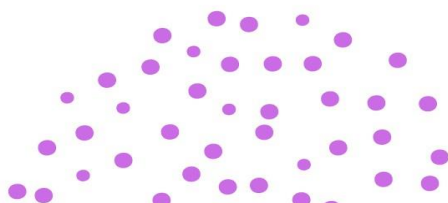

ZAMYSLETE SE VE SKUPINĚ NAD PŘÍČINAMI TOHOTO
PŘÍBĚHU A DOMYSLETE, JAK MŮŽE SKONČIT

KAROLÍNA

pornoherečka, 25 let

Karolína je inteligentní, společenská a nevyrovnaná. Má špatný vztah s matkou, která o ni nejeví zájem kvůli její kariéře v pornoprůmyslu. Karolína užívala drogy a alkohol. Vydělává spoustu peněz, kupuje si drahé věci, bydlí v luxusním bytě. Kromě porna pracuje jako escort. Měla toxický vztah s násilnickým přítelem. Otěhotněla, ale šla na potrat. Svědomitě se stará o svou čivavu.

CO SI MYSLÍŠ O PORNU?

*Chroženi
pornografii*

1. Setkal/a ses někdy s pornografií? Pokud ano, kolik Ti bylo let?

*Řešíš nějaký problém?
Svěř se!*

2. Jakým způsobem ses k pornografii dostal/a?

3. Sleduješ pornografii? Pokud ano, jak často?

4. Proč na porno koukáš? Jaký k tomu máš důvod?

5. Co sleduješ v rámci pornografie?

6. Myslíš si, že Ti pornografie může ublížit? Jak?

7. Jak vnímáš pornografii? Jak bys ji popsal/a?

CENTRUM
PRO RODINU
A SOCIÁLNÍ PÉČI z. s.

pracovní list

Prevence vzniku závislosti na pornografii

Co je pornografie?

Jaké mohou být formy pornografie?

Co je sexting?

Jaké mohou být důsledky
dlouhodobého sledování porna?

Jaké mohou být důvody ke
sledování pornografie?

V jakém kontextu dává sex
skutečně smysl?

Dospívání je úžasné dobrodružství na cestě k dospělosti!

Zdroje:

- ERIKSON, E. H., ERIKSON, J. M. Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999.
- FRADD, M. Mýty o pornu: nahlédněte do zákulisí svědného světa pornografie. Olomouc: Arché Publishing, 2019.
- KABÍČEK, P., CSÉMY, L., HAMANOVÁ, J., Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. Praha: Triton, 2014.
- KUBY, G. Globální sexuální revoluce: ztráta svobody ve jménu svobody. Brno, Kartuziánské nakladatelství, 2014.
- MARTANOVÁ, V., Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012.
- MIOVSKÝ, M., ADÁMKOVÁ, T., BARTÁK, M. et al. Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015.
- MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P., Prevence rizikového chování ve školství. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015.
- MULLER, M. Jak ochránit děti před pornografií na internetu. Praha: Portál, 2014. SLUSSAREFF, Michaela. Hry, sítě, porno: rodičovský průvodce džunglí digitálního dětství a puberty. Brno: Jan Melvil Publishing, 2022.
- ŠEVČÍKOVÁ, A.. Vystavení se sexuálním obsahům na internetu u nezletilých. In: ŠEVČÍKOVÁ, A. a kol. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014.

Internetové zdroje:

MARTINCOVÁ, J., SEJBALOVÁ, P. a. Babyonline.cz: Děti ohrožené pornem a lovci na síti – výsledky průzkumu u dospívajících [Online].
<https://www.babyonline.cz/vysledky-sexualniho-pruzkumu>

JONÁŠOVÁ, I. Co dělat, když – Intervence pedagoga. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Příloha č. 18. Rizikové sexuální chování. In: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) [Online].
<https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

NePornu, z. s. www.nepornu.cz [Online]. Olomouc: Nepornu, z. s., 2022

SMAHEL, D., MACHACKOVA, H., MASCHERONI, G., DEDKOVA, L., STAKSRUD, E., ÓLAFSSON, K., LIVINGSTONE S., HASEBRINK, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online [Online].
http://eprints.lse.ac.uk/103294/1/EU_Kids_Online_2020_March2020.pdf

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. www.ebezpeci.cz [Online]. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2022.
<https://www.e-bezpeci.cz/index.php>

Škola osobního života. Program školské primární prevence – koncepce programu. Ostrava, 2022.
<https://rodina.prorodiny.cz/soubory/file445.pdf>

ŠMAHEL, D., BEDROŠOVÁ, M., HLAVOVÁ, R. a, MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. EU Kids online IV v České republice 2017-2018. České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách [Online]
https://irtis.muni.cz/media/3137006/eu_kids_online_report_2018_cz_main.pdf

Bálintovská skupina, Mgr. Iva Burešová, SVP HELP Uherské Hradiště

Bálintovská skupina umožňuje svým členům vzájemně se podporovat, sdílet své zkušenosti a přispívat si praktickými náměty k řešení problémů a náročných situací, které jejich práci provázejí

Struktura

Bálintovská skupina je založena na setkávání lidí z pomáhajících profesí, počet členů bývá od 6 do 12 osob. Délka sezení obvykle 90 minut. Bálintovská skupina má jasně danou strukturu, kterou tvoří 5 fází.

1) Expozice případu. Protagonista (supervidovaný) popisuje, co se v kontaktu s jeho klientem odehrálo, jak postupoval, s čím není spokojený. Objasní vztahový problém s klientem, pokusí se vyjádřit, co od skupiny potřebuje. Nejde pouze o fakta, ale také o popis průběhu spolupráce a vlastních pocitů. (účastníci pouze naslouchají). Protagonista formuluje svá očekávání od Bálintovské skupiny.

2) Otázky, dotazování se: Účastníci se ptají na okolnosti, které potřebují znát, aby si mohli vytvořit obraz, co se dělo v klientovi a terapeutovi, popř. v dalších osobách, které v příběhu vystupují. Otázky by měly být orientované více na vztah profesionál – klient, méně na problém.

3) Fantazie: „Moje fantazie je“ Účastníci volně asociují za jednotlivé osoby v případě, za problémy, apod. Pokouší se uvědomit si aktuální emoční nebo psychosomatický stav. (protagonista pouze naslouchá)

4) Praktické náměty: „Kdybych já byl na tvém místě, tak bych....“ Účastníci nabízejí praktické postupy, které by sami zvolili (nejedná se o rady - referující pouze naslouchá)

5) Vyhodnocení – přínosy: Slovo se vrací k protagonistovi. Nehodnotí, neposuzuje práci skupiny. Oceňuje nové pohledy, aha zážitky, vyjadřuje se k tomu, jak se splnilo jeho očekávání, které formuloval na začátku.

Zdroje:

HAVRDOVÁ, Z.; HAJNÝ, M. et al. *Praktická supervize*. Praha : Galén, 2008.

<https://is.muni.cz/el/ped/podzim2021/VZpM34/balint.pdf?lang=cs>

file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/Balintovske-skupiny_orig.pdf

Supervize ve školství, Ing. Petr Šmíd DiS., Portus Prachatice, o.p.s.

Supervize je **nástroj celoživotního učení** používaný v řadě pomáhajících profesí.

V supervizi se **dlouhodobě (po dobu několika let) jedenkrát za 2–3 měsíce** skupinově nebo individuálně setkávají pedagogičtí pracovníci se **supervizorem, tedy odborníkem se specializovaným výcvikem v supervizi**.

Cílem supervize je rozvíjet profesní dovednosti supervidovaných, posilovat vztahy v pracovním týmu a nacházet řešení problematických situací.

Druhy supervize:

- Individuální (typicky pro ředitele, metodiky prevence či třídní učitele)
- Skupinová (supervize pedagogického sboru jako celku)
- Případová (supervize konkrétní zátěžové situace ve škole)

Možnosti financování supervizních setkání:

- Zřizovatel
- Operační program Jan Ámos Komenský
- Projekty KAP

Hodinová **mzda supervizorů** se pohybuje v rozmezí 1000 – 1500,- Kč, předpokládá se 5 setkání během jednoho školního roku (říjen, prosinec, únor, duben a červen) v rozmezí dvou hodin: jedna supervidovaná škola tvoří položku 10 – 15 000,- Kč.

Kde najít supervizora? WWW.SUPERUCITEL.CZ

Slabiny, problémy a překážky supervize:

- Nevýhodou je, že ve školství je supervize relativní novinkou, a proto k ní může být přistupováno s nedůvěrou.
- Realizace supervize je náročná na čas (pravidelnost, dlouhodobost) a na finance (platíme externistu).
- V některých regionech je nedostatek akreditovaných supervizorů.
- Na počátku je nutné překonání obav a odporu, pro získání bezpečné atmosféry je potřeba čas a zkušenost.
- Překážkou supervize mohou být osobní limity některých pracovníků ve školství v ochotě a hloubce sebereflexe, někteří učitelé mohou mít pocit, že po několika desítkách let praxe již nemají, co se učit, co sdílet.
- Očekávání obou stran (potřeby školy, učitelů a nabídka supervizora) se nemusejí potkat. Primární funkcí supervize totiž není řešení vyhrocených konfliktů, supervize je v první řadě službou preventivní.

Výhody, přednosti a silné stránky supervize:

- V příbuzných pomáhajících profesích má supervize dlouhou historii, kde je možné hledat inspiraci pro školství.
- Velkou výhodou je externí perspektiva supervizora, jeho nadhled, nové nápady a kladení otázek.
- Dále je pozitivní, že prostor a strukturu drží nezávislá osoba a že supervizor je vázán danými etickými pravidly.
- Po zažití zkušenosti většinou mezi učiteli roste příklon k supervizi.
- Supervize je prevencí profesního vyhoření.
- Prostřednictvím supervize dochází ke zvýšení sebereflexe, roste profesionalita.
- Pravidelnou supervizi lze předcházet problémům v týmu a odcházení lidí ze školství.

Supervize z pohledu pedagogů (na základě jejich zkušenosti)

Jako pozitivní se jeví reakce některých pedagogů, kteří supervizi zažívají a říkají:

*Takhle se nikdy normálně nesejdeme.
Je dobré, že to vidí někdo zvenčí.
Konečně byl čas to probrat do hloubky.
Na poradě řešíme jen organizační věci, tady konečně děti.
Je skvělý slyšet, že to mají kolegové podobně.
Je fajn, že nejsem největší lůzr. Myslela jsem, že se to děje jenom mně.
Je fajn, že moje práce někoho zajímá.
Pomáhá mi, že to kolegové také zažili.
Děkuji za rady od kolegů, něco vyzkouším.
Dneska to nebylo příjemný, ale jsem ráda, že jsme si to vyříkali, vyvětrali.*

Ozývají se ale i opačné hlasy:

*Vždyť si o dětech povídáme furt... k tomu nikoho nepotřebujeme, nač za to platit?
Když byla ve škole krize a lidi odcházeli, byla supervize fajn, ale teď to nepotřebujeme.
Takhle odpoledne nemám času nazbyt.
My všechno vyřešíme sami... já už učím 30 let, tak mě nic nepřekvapí.
Když je zrovna klidný období, tak není supervize třeba...
Bylo by fajn, kdyby byl supervizor k dispozici stále, hlavně když se něco stane.
Bylo to strašný, hádali jsme se, některý brečeli, a pak to stejně dopadlo blbě (jedna učitelka dala výpověď, pozn.).*

Vnější podpora – informační zdroje

Interaktivní platforma iPREV www.iprev.cz

Interaktivní platforma
podpory duševního zdraví
a prevence rizikového chování

iPREV

Platforma vznikla díky spolupráci konsorcia institucí, zahrnující Univerzitu Karlovu, OSPRCH, SZÚ, PPP Brno a Diagnostický ústav a středisko výchovné péče Praha 4. Platforma je řízena Radou iPREV, která je zastoupena prof. PhDr. Michalem Miovským, Ph.D. za Kliniku adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, MUDr. Marií Nejedlou za Státní zdravotní ústav, PhDr. Lenkou Skácelovou za Odbornou společnost pro prevenci rizikového chování a Pedagogicko-psychologickou poradnu Brno a PaedDr. Janem Tomanem za Diagnostický ústav a středisko výchovné péče Praha 4.

Pracovníci platformy

Mgr. Tomáš Jandáč

Mgr. et Mgr. Elizabeth Nováková

Mgr. Renáta Habiňáková

www.iprev.cz

Interaktivní platforma podpory duševního zdraví a prevence rizikového chování (iPREV) je nástrojem pro rozvoj a šíření ověřených preventivních programů v oblasti duševního zdraví a prevence rizikového chování. Pomáhá zvyšovat dostupnost kvalitních programů a intervencí, poskytuje informace o prevenci a podporuje profesionály v dalším rozvoji.

iPREV zaštiťuje konsorcium institucí se zásadním vlivem na podobu školské prevence. Dochází tak k propojování výzkumné, vědecké a klinické praxe s realizátory, donátory a lidmi v přímém kontaktu s cílovými skupinami preventivních programů. Všechny služby portálu jsou bezplatné.

OBSAH

Vzdělávání

Implementace

Kvalita

Podpora

Etika

Bezpečnost

Katalog

Aktuality

VÝCHODISKA

iPREV navazuje zejména na projekty VYNSPI I a VYNSPI II a digitalizuje výsledky více než dvaceti let vývoje systému prevence rizikového chování ve školském prostředí. Portál je v souladu s otevřenou vědou, tzv. open access přístupem, který umožňuje vědecké poznatky prezentovat v elektronické podobě širokému spektru cílových skupin. V konkrétním případě portálu iPREV je tímto způsobem cíleno na kultivaci bezpečných a funkčních preventivních strategií, politik a samotných programů a intervencí.

CÍLOVÉ SKUPINY

Platforma iPREV cílí na široké spektrum cílových uživatelů. V popředí jsou zásadní tvůrci preventivních strategií konkrétní školy.

- **školní metodici prevence**
- **ředitelé škol**
- **pedagogičtí pracovníci**
- krajské koordinátory prevence a krajská centra
- poskytovatelé preventivních programů a externí realizátoři
- odborníci v prevenci a odborná veřejnost
- dodavatelé vzdělávacích programů
- instituce a společnosti činné v prevenci
- rodiče a pečující osoby
- široká veřejnost

CÍLE

- » vytvoření systémového nástroje pro podporu ověřených preventivních programů
- » propojení výzkumné, vědecké a klinické praxe s realizátory, donátory a lidmi v přímém kontaktu s cílovými skupinami preventivních intervencí a programů
- » aplikace komunitního modelu preventivní práce
- » podpora a kultivace prostředí pro rozvoj a realizaci efektivních a bezpečných programů prevence v českých školách
- » podpora kvality (včetně rozvoje systému SEPA)
- » integrace národního katalogu ověřených preventivních programů
- » systémová podpora vzdělávání odborníků v prevenci
- » metodická podpora v oblasti certifikací odborné způsobilosti
- » možnost bezplatně prezentovat vědecké poznatky v elektronické podobě (tzv. open access přístup)

Dovednosti pro život (Life-skills) - základní vodítko pro prevenci v oblasti duševního zdraví

Zdroj citace: Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Dovednosti pro život jsou schopnosti, které usnadňují adaptivní chování jedince a pomáhají ve zvládání každodenních problémů. Jsou to schopnosti, které umožňují dětem a dospívajícím chovat se zdravým způsobem, vzhledem k jejich přáním a potřebám - s cílem realizovat je v co nejširším rozsahu. WHO (2003) definuje životní dovednosti jako nadřazenou kategorii pro psychosociální schopnosti a interpersonální dovednosti, které pomáhají lidem činit informovaná rozhodnutí a vypořádávat se s výzvami každodenního života. Tyto dovednosti umožňují jedinci přijmout svoji sociální odpovědnost a úspěšně zvládnout požadavky, očekávání a potencionální problémy, zejména v mezilidských vztazích (Taromian, 1999). Efektivní získávání a uplatňování životních dovedností může ovlivnit způsob, jakým se cítí jedinec sám i jeho okolí a může mít vliv také na způsob, jakým je vnímán druhými lidmi. Dochází tak k prolínání mezi intrapersonálními a interpersonálními dovednostmi. Dle Nešpora (in Höschl, 2002) můžeme životní dovednosti členit na dovednosti sebeovlivnění a sociální dovednosti.

Životní dovednosti v praxi zlepšují mezilidskou **kommunikaci**, schopnost kreativně řešit problémy, rozvíjí **kritické myšlení** a schopnost **zvládání stresu a náročných životních situací**. Tímto způsobem zvyšují celkovou **kvalitu života** jedince (Trauer et al., 1997).

Dovednosti potřebné pro život	
↗ ↘	
Dovednosti sebeovlivnění	Sociální dovednosti
Schopnost se motivovat ke zdravému způsobu života a vhodně se motivovat i v jiných oblastech.	Schopnost čelit sociálnímu tlaku
Schopnost oddálit uspokojení nebo potěšení.	Asertivní dovednosti - zdravé sebeprosazení
Schopnost chránit a posilovat zdravé sebevědomí.	Schopnost empatie a porozumění životním situacím
Schopnost plánovat čas, vést přiměřený a vyvážený životní styl	Schopnost komunikace, vyjednávání, nacházení kompromisu apod.
Dovednosti při zvládání rizikových duševních stavů (úzkost, hněv, deprese, radost nebo nuda).	Dovednosti rozhodování se a schopnost předvídat následky určitého jednání
Schopnost se uvolnit, používat vhodnou relaxační techniku, odpočívat.	Schopnost vytvářet vztahy a budovat si přiměřenou síť sociálních vztahů
Další schopnosti pečovat o vlastní zdraví (výživa, cvičení, využívání zdravotní péče, hygiena atd.).	Mediační gramotnost - schopnost čelit reklamě a dalším negativním vlivům okolí
	Schopnost racionálně hospodařit s penězi
	Dovednosti týkající se volby a hledání vhodného zaměstnání a dobrého fungování v něm
	Zvládnutí přechodu do nového prostředí nebo nové situace
	V pozdějších letech i rodičovské dovednosti

Obr. č. 2: Dovednosti pro život (life-skills) rozdělené do kategorií dovednosti sebeovlivnění (self-management) a sociálních dovedností (Social-skills)

Mezi klíčová témata programů životních dovedností u dětí a dospívajících patří prevence užívání alkoholu a návykových látek, plánování těhotenství, podpora duševní pohody a schopnost **kooperativního učení**. Programy pro dospělé se zaměřují na nácvik **komunikace**, dovednosti **empatie** zejména u studentů lékařských fakult, schopnosti řešení problémů a **kritického myšlení** pro obchodní manažery či **zvládání emocí a stresu** u pracovníků v pomáhajících profesích. Osvojení životních dovedností podporuje schopnosti, které přispívají k dobrému zdraví, vytváření kladných mezilidských vztahů a duševní pohodě (WHO, 1994). Škola představuje vhodné místo pro učení se životním dovednostem, neboť disponuje:

- významnou rolí v socializaci mladých lidí
- snadným přístupem k dětem a dospívajícím
- ekonomickou efektivností - využívá vlastní a stávající infrastrukturu
- vícero zkušenými pedagogy na jednom místě
- vysokou důvěryhodností při jednání s rodiči a členy dané komunity
- možnostmi pro krátkodobou i dlouhodobou evaluaci.

Dovednosti sebeovlivnění (Self-management skills)

Jednotlivé dovednosti se mohou překrývat – např. využívání komunikačních dovedností (sociální dovednost), které vyžaduje jisté sebeovládání a určitou schopnost zvládat negativní emoce (dovednost sebeovlivnění) (Nešpor & Scheansová, 2009). Schopnost efektivně používat strategie sebeovlivnění je dovednost, která je klíčová pro školní úspěch dítěte i profesní kariéru v dospělosti. Techniky sebeovlivnění mohou studentům pomoci minimalizovat stres a udržet motivaci ke studiu. Studie ukazují, že školní intervence, které jsou založeny na metodách pracujících s dovednostmi sebeovlivnění, dosahují pozitivních výsledků u dětí od předškolního věku až po středoškolské studenty (Hughes & Lloyd, 1993; Lam, Cole, Shapiro & Bambara, 1994; Reid, 1996).

Techniky sebeovlivnění jsou široce používány ve vzdělávacích institucích a při práci s dětmi, které mají například problémy s dosahováním vlastních cílů. Dále jsou používány k výuce studentů s cílem naučit je samostatně plnit úkoly a být aktivní v procesu sebekontroly a zpětného posílení vlastního chování. Mohou být doporučovány pro zlepšení školního výkonu a prospěchu, zvýšení produktivity práce, dodržování časové struktury a snížení výskytu rizikových forem chování (Kanar, 2001; Pauk, 1997; Payne, Walker, 2000). Dalším cílem technik posilujících dovednosti sebeovlivnění je nahradit rizikové vzorce chování vhodnějšími a sociálně oceňovanými dovednostmi (Sevier Country Special Education, 2011).

Strategie posílení dovednosti sebeovlivnění jsou v ideálním případě realizovány ještě před tím, než se objeví první projevy rizikového chování. Studenti se mohou například naučit zvládat stres, rozvíjet své sebevědomí, účinné strategie zvládání konfliktů, pozitivní vztah ke studiu, akademické dovednosti, učit se ze zpětné vazby a předcházet tak opakovaným chybám, udržet si zdravý životní styl a naučit se lépe organizovat svůj čas (Haddrill, Singh & Bennett, 2007).

Mezi jednotlivé dovednosti sebeovlivnění patří např.:

- **Kritické myšlení (Critical thinking)** můžeme definovat jako schopnost analyzovat a objektivně posoudit informace a zkušenosti. Kritické myšlení pomáhá rozpoznat rizikové faktory, které ovlivňují naše postoje, chování a hodnoty a uvědomit si tlak ze strany médií či vrstevnické skupiny. Cílem je získat kritický náhled na užívání návykových látek (WHO, 1994).
- **Kreativní myšlení (Creative thinking)** umožňuje člověku, aby si prozkoumal a zhodnotil různé alternativy a následky svých činů. Přispívá tak jednak k rozhodování, ale i k samotnému řešení

problémů. Usnadňuje opuštění dosavadního rámce přímých zkušeností. Pomocí kreativního myšlení se lze naučit reagovat na situace každodenního života pružně a flexibilně (WHO, 1994).

- **Řešení problémů (Problem solving)** je důležitá dovednost ve vztahu k duševnímu zdraví a psychické pohodě (well-being). Jedná se o schopnost konstruktivně se vypořádávat s každodenními problémy a konflikty v běžném životě. V případě dlouhodobé neschopnosti nebo nemožnosti vyřešit závažný problém, je organismus ohrožen zvýšeným stresem a psychickou zátěží (WHO, 1994).
- **Rozhodování (Decision making)** napomáhá konstruktivně se rozhodovat o důležitých oblastech našeho života. Oblasti zdravotní prevence se dotýká v případě, když se mladí lidé rozhodují o vlastním zdraví na základě zhodnocení jiných možností a konkrétních následků jednotlivých rozhodnutí. Cílem je získat schopnost rozhodovat se o vlastních životních cílech a prioritách a předvídat následky určitého jednání (WHO, 1994).

Mezi další užívání koncepty patří dovednost stanovování cílů (goals skills), Schopnost sebemotivace (self-motivation), reflexe sebe sama (self-reflection), sebeuvědomění (Self-awareness), sebehodnocení (self-esteem), sebeocnění (self-appraisal), vnímaná osobní účinnost (self-efficacy), zvládání emocí (coping with emotions), zvládání stresu (coping with stress), plánování a kontrolování (Planning and Monitoring), organizace času (time management), angažovanost (commitment), flexibilita (flexibility) a další (Miovský et al., 2012,

Sociální dovednosti (Social skills)

Sociální dovednosti lze definovat jako schopnosti adaptivního, naučeného a společensky akceptovatelného chování, které umožňují efektivně se vypořádat s požadavky a výzvami každodenního života (Gresham et al., 2011; WHO, 1994). Mezi sociální dovednosti patří zejména schopnost čelit sociálnímu tlaku a další dovednosti jako **asertivita** (zdravé sebeprosazení), **empatie**, **kommunikace**, řešení problémů a předvídání následků svého jednání, vytváření zdravé sítě sociálních vztahů, mediální gramotnost, včetně schopnosti čelit reklamě na návykové látky, dovednosti týkající se zaměstnání, zvládnutí přechodu do nového prostředí a **rodičovské dovednosti**. (Nešpor, 2002). Komárková, Slaměník a Výrost (2005) k výše zmíněným sociálním dovednostem dále řadí **sociální percepce** (sebereflexe, poznávání druhých), zvládání konfliktních situací, zvládání zátěžových situací (**copingové strategie**) a tvořivost v sociálním chování a komunikaci.

Sociální dovednosti hrají významnou roli v rodinném životě, školním úspěchu a v budoucím profesním i osobním životě obecně. Osvojené sociální dovednosti jsou důležité pro vytváření kladných vazeb a dobrých vztahů, přijetí sociálních norem a pravidel, zodpovědnosti pro pomoc druhým lidem a všeobecně dodržování základních lidských práv (Avcioglu, 2005). Sociální dovednosti jsou z pohledu primární prevence na zdravý vývoj dítěte důležité zejména pro úspěch ve škole a ve skupině vrstevníků (Gülay, 2009). Sociální dovednosti důležité pro školní úspěch jsou dle studií: schopnost naslouchat, dodržování školního řádu a pravidel ve třídě, respektování pokynů učitele, schopnost požádat o pomoc, spolupráce s druhými dětmi a ovládání temperamentových vlastností v konfliktních situacích (Lane, Givner & Pierson, 2004; Meir, DiPerna & Oster, 2006).

- **Komunikační dovednosti** - představují schopnost být přiměřeně otevřený, hovořit o svých pocitech, účinně se dorozumívat jak verbálně tak neverbálně, vyjednávat, nacházet kompromis, vyslechnout druhého a umět dávat zpětnou vazbu.
- **Schopnost čelit sociálnímu tlaku s umět odmítat** – např. odmítnout návykovou látku.
- **Asertivní dovednosti** - částečně se kryjí s komunikačními dovednostmi a dovednostmi odmítnout. Navíc sem patří schopnost prosazování a odmítání požadavků nebo přijímání kritiky ale i pochvaly a komplimentů.

- **Schopnost empatie** - dovednost interpretovat pocity a chování druhých a porozumění životním situacím.

Mezi další sociální dovednosti pak citovaní autoři řadí, sociální percepce, schopnost zvládat konfliktní situace, copingové strategie, rozhodování se a schopnost předvídat následky určitého jednání, upřímnost (selektivní autenticita), vytvářet vztahy a budovat si přiměřenou síť sociálních vztahů, tvořivost v sociálním chování a komunikaci, mediální gramotnost, pracovní a studijní dovednosti, přizpůsobivost (přizpůsobení), rodičovské dovednosti. K osvojování sociálních dovedností se využívá interaktivních metod učení, hraní rolí a diskuzí. Program na nácvik sociálních dovedností by měl být dlouhodobý, prováděný proškolenými učiteli (Gallà et al., 2005)

Komponenty specificky zacílené na jednotlivé formy rizikového chování

Ročník	I.	III.	V.	VII.,	Počet hodin/ Celkem
Prevence	II.	IV.	VI.	VIII., IX.	
Záškoláctví	1	0	1	0	2
Šikana/agrese	1	3	3	4	11
Rizikové sporty/doprava	1	2	3	2	8
Rasismus/xenofobie	0	1	1	1	3
Sekty	0	1	1	1	3
Sex. Rizikové chování	0	1	2	4	7
Adiktologie	2	2	4	2	10
Týrání, zneužívání	1	1	1	1	4
Poruchy příjmu potravy	0	2	4	2	8
Počet hodin celkem	3	14	21	16	56 hodin

Tabulka č. 1: Proporční rozvržení témat jednotlivých devíti oblastí rizikového chování dle zvolených 4 věkových kategorií napříč základní školou

Legislativa pro školní metodiky prevence - přehled

(aktualizováno k 5. 9. 2022, Mgr. Andrea Matějková)

- ✓ <https://www.zakonyprolidi.cz/>
- ✓ <https://www.msk.cz/cs/temata/skolstvi/strategicke-dokumenty--legislativa-a-dalsi-informace-ve-vecech-prevence-rizikoveho-chovani-2692/>

Přehled základní legislativy

Úmluva o právech dítěte vyhlášeno ve Sbírce zákonů č. 104/1991

Postavení Úmluvy o právech dítěte v právním řádu ČR je dáno článkem **10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústavy ČR**

Mezinárodní smlouvy o lidských právech a svobodách ČR ratifikované a vyhlášené na našem území, obecně závazné mají přednost před zákonem.

Postavení a ochrana dítěte upravuje i ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práva a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR.

Z čeho vycházíme?

Především ze Školského zákona č. 561/2004 novela školského zákona a některých dalších zákonů vyhlášené pod č. 82/2015 Sb.

[561/2004 Sb. - Školský zákon](#)

Zákon o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Co nás zajímá:

Práva žáků, studentů a zákon. zástup. dětí a nezletilých žáků

§ 21

Odst. (1) Žáci a studenti mají právo: na vzdělávání, informace o výsledcích atd.

Odst. (3) Na informace podle odstavce (1) mají právo i zákonní zástupci

Povinnosti žáků, studentů, zákon. zást. dětí a nezletilých žáků

§ 22

Odst. (1) Žáci jsou povinni

- řádně docházet do školy a vzdělávat se,
- dodržovat školní řád a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a škol. zař. k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,
- plnit pokyny pedagog. pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním a vnitřním řádem.

odst. (3) Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni

- Informovat školu a škol. zařiz. o změně zdravotní způsobilosti, zdravot. obtížích žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít závažný průběh na vzdělávání.

Práva pedagogických pracovníků

§ 22a

Pedagogičtí pracovníci mají při výkonu své pedagogické činnosti právo

- a) na zajištění podmínek potřebných pro výkon jejich pedagogické činnosti, zejména na ochranu před fyzickým násilím nebo psychickým nátlakem ze strany dětí, žáků, studentů nebo zákonných zástupců dětí a žáků a dalších osob, které jsou v přímém kontaktu s pedagogickým pracovníkem ve škole,
- b) aby nebylo do jejich přímé pedagogické činnosti zasahováno v rozporu s právními předpisy,
- c) na využívání metod, forem a prostředků dle vlastního uvážení v souladu se zásadami a cíli vzdělávání při přímé vyučovací, výchovné, speciálně-pedagogické a pedagogicko-psychologické činnosti,
- d) volit a být voleni do školské rady,
- e) na objektivní hodnocení své pedagogické činnosti.

Povinnosti pedagogických pracovníků

§ 22b

Pedagogický pracovník je povinen

- a) vykonávat pedagogickou činnost v souladu se zásadami a cíli vzdělávání,
- b) chránit a respektovat práva dítěte, žáka nebo studenta,
- c) chránit bezpečí a zdraví dítěte, žáka a studenta a předcházet všem formám rizikového chování ve školách a školských zařízeních,
- d) svým přístupem k výchově a vzdělávání vytvářet pozitivní a bezpečné klima ve školním prostředí a podporovat jeho rozvoj,
- e) zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje, informace o zdravotním stavu dětí, žáků a studentů a výsledky poradenské pomoci školského poradenského zařízení a školního poradenského pracoviště, s nimiž přišel do styku,
- f) poskytovat dítěti, žákovi, studentovi nebo zákonnému zástupci nezletilého dítěte nebo žáka informace spojené s výchovou a vzděláváním.

Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách

§ 29

Odst. (1) Školy a škol. zařiz. jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování škol. služeb povinny přihlížet k základním fyziolog. potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociál. patolog. jevů.

Odst. (2) Školy a školská zařiz. zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků, a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečí a ochrany zdraví.

§ 30 školní řád, vnitřní řád a stipendijní řád

Odst. (1) Ředitel školy vydá školní řád a vnitřní řád, oba upravuje

- a) podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů se zaměstnanci ve škole nebo školském zařízení,
 - b) provoz a vnitřní režim školy nebo školského zařízení,
 - c) podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí,
 - d) podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany dětí, žáků a studentů.
- (2) Školní řád obsahuje také pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků a studentů.

(3) Školní řád nebo vnitřní řád může omezit nebo zakázat používání mobilních telefonů nebo jiných elektronických zařízení dětmi, žáky nebo studenty, s výjimkou jejich používání v nezbytném rozsahu ze zdravotních důvodů. (účinné od 11. 7. 2020)

(4) Školní řád nebo vnitřní řád zveřejní ředitel na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení, prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance, žáky a studenty školy nebo školského zařízení a informuje o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých dětí a žáků.

(5) Ředitel střední nebo vyšší odborné školy může se souhlasem zřizovatele vydat stipendijní řád, podle něhož lze žákům a studentům poskytovat prospěchové stipendium.

(6) Ředitel střední nebo vyšší odborné školy může se souhlasem zřizovatele vystupovat jako zprostředkovatel smlouvy mezi žákem nebo studentem starším 15 let na jedné straně a právnickou či fyzickou osobou na druhé straně, ve které se za sjednaných podmínek právnická či fyzická osoba zaváže poskytovat žákovi či studentovi příspěvek na výuku či studium a žák či student se zaváže po ukončení výuky či studia uzavřít s určenou právnickou či fyzickou osobou pracovní poměr související s oborem jeho výuky či studia, a v tomto pracovním poměru setrvat po sjednanou dobu, nebo vrátit poskytnuté příspěvky⁵²). Žák střední školy, který dovršil patnáct let a ukončil povinnou školní docházku, se může zavázat smlouvou podle věty první; smlouva podle věty první uzavřená nezletilým žákem je neplatná, jestliže k jejímu uzavření nedal souhlas zákonný zástupce žáka.

Výchovná opatření

§ 31

Odst. (1)

(1) Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. V případě zvláště závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem ředitel vyloučí žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. To neplatí pro zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a zařízení pro preventivně výchovnou péči podle zákona upravujícího ústavní a ochrannou výchovu a preventivně výchovnou péči. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel školy nebo školského zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku. Dopustí-li se žák nebo student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem, může ředitel školy nebo školského zařízení rozhodnout o jeho vyloučení. Žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku.

(3) Zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům se považují za zvláště závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

(4) O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka či studenta rozhodne ředitel školy nebo školského zařízení do dvou měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák nebo student provinění dopustil, s výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu.²¹⁾ O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radou. Žák nebo student přestává být žákem nebo studentem školy nebo školského zařízení

dnem následujícím po dni nabytí právní moci rozhodnutí o vyloučení, nestanoví-li toto rozhodnutí den pozdější.

(5) Dopustí-li se žák nebo student jednání podle odstavce 3, oznámí ředitel školy nebo školského zařízení tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jde-li o nezletilého, a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o tom dozvěděl.

PŘESTUPKY

§ 182a

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

a) jako zákonný zástupce

1. nepřihlásí dítě k zápisu k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4,

2. nepřihlásí dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání podle § 34a odst. 2,

3. zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka nebo o povinné předškolní vzdělávání dítěte,

b) jako osoba, která přišla do styku s informacemi veřejně nepřístupnými, poruší povinnost mlčenlivosti o informacích veřejně nepřístupných podle § 80b odst. 4, nebo

c) jako osoba odpovědná za přijetí nebo splnění opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekční činnosti podle § 174 odst. 2 písm. b), c) a d) ve lhůtě stanovené Českou školní inspekcí tato opatření nepřijme nebo je nesplní.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu až do 5 000 Kč. Za přestupek podle odstavce 1 písm. b) lze uložit pokutu až do 500 000 Kč. Za přestupek podle odstavce 1 písm. c) lze uložit pokutu až do 50 000 Kč.

(3) Přestupky podle odstavce 1 písm. b) v prvním stupni projednává ministerstvo.

(4) Přestupky podle odstavce 1 písm. c) v prvním stupni projednává Česká školní inspekce. Pokuty za tyto přestupky vybírá a vymáhá Česká školní inspekce.

Navazující právní předpisy - vyhlášky

Zásadní vyhláška k prevenci - [72/2005 Sb. - Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních](#), vyhláška č. 197/2016 Sb., s účinností od 1. 9. 2016

Obsah poradenských služeb (§ 2, písm. d) kromě jiných činností se jedná o:

prevenci a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží, prevenci různých forem rizikového chování a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací.

Poradna § 5:

Odst. (1) Poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků.

Odst. (3) Poradna (kromě jiného):

i) poskytuje metodickou podporu škole a školskému zařízení při poskytování poradenských služeb a podpůrných opatření,

l) prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci rizikového chování, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence.

§7 (1) ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole **školním poradenským pracovištěm**, ve kterém působí zpravidla výchovný poradce a ŠMP, kteří

spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem...

§7 (2) ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené zejména na:

- a) poskytování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,
- b) sledování a vyhodnocování účinnosti zvolených podpůrných opatření,
- c) prevenci školní neúspěšnosti,
- d) kariérové poradenství spojující vzdělávací, informační a poradenskou podporu k vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,
- e) podporu vzdělávání a sociálního začleňování žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami,
- f) podporu vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných,
- g) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi a vytváření příznivého sociálního klimatu pro přijímání kulturních a jiných odlišností ve škole a školském zařízení,
- h) včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů
- i) předcházení všem formám rizikového chování včetně různých forem šikany a diskriminace,
- j) průběžné vyhodnocování účinnosti preventivních programů uskutečňovaných školou,
- k) metodickou podporu učitelům při použití psychologických a speciálně pedagogických postupů ve vzdělávací činnosti školy,
- l) spolupráci a komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci,
- m) spolupráci školy při poskytování poradenských služeb se školskými poradenskými zařízeními.

§ 7 (3)

Škola zpracovává a uskutečňuje **program poradenských služeb ve škole**, který zahrnuje popis a vymezení rozsahu činností pedagogických pracovníků uvedených v odstavci 1, preventivní program školy včetně strategie předcházení školní neúspěšnosti, šikaně a dalším projevům rizikového chování.

Příloha č. 3 Standardní činnosti školy

- ✓ Standardní činnosti výchovného poradce
- ✓ Standardní činnosti školního metodika prevence

I. Metodické a koordinační činnosti

1. Koordinace tvorby, kontrola, evaluace a participace při realizaci minimálního preventivního programu školy.
2. Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, rasismu a xenofobie, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších projevů rizikového chování.
3. Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Vyhledávání a nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování.
4. Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování.
5. Individuální a skupinová práce se žáky a studenty s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.

6. Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s přijímáním odlišnosti.
7. Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi, které působí v oblasti prevence rizikového chování.
8. Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování.
9. Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.
10. Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

II. Informační činnosti

1. Zajišťování a předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
2. Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
3. Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence rizikového chování, zejména orgánů státní správy a samosprávy, středisek výchovné péče, poskytovatelů sociálních služeb, zdravotnických zařízení, Policie České republiky, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, nestátních organizací působících v oblasti prevence, center krizové intervence a dalších zařízení, institucí a jednotlivých odborníků.
4. Předávání informací a zpráv o realizovaných preventivních programech zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy a školskému poradenskému zařízení.
5. Vedení dokumentace, evidence a administrativa související se standardními činnostmi v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a předávání informací o realizovaných preventivních programech školy pro potřeby zpracování analýz, statistik a krajských plánů prevence.

III. Poradenské činnosti

1. Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy rizikového chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště ve spolupráci s třídními učiteli.
2. Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.
3. Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

- ✓ Standardní činnosti školního psychologa
- ✓ Standardní činnosti speciálního pedagoga

Vyhláška č. 27/2016 Sb. - Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – s účinností od 1. 9. 2016 - cílem je vytváření rovných podmínek a příležitostí ve vzdělávání - nahrazuje Vyhlášku č. 73/2005 Sb.

Vyhláška k plnění školní povinné docházky

256/2012 Sb. - Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb.

§ 15 odst. (1) - Při použití **klasifikace** se chování žáka ve škole a na akcích pořádaných školou hodnotí na vysvědčení stupni:

- a) 1- velmi dobré,
- b) 2- uspokojivé,
- c) 3- neuspokojivé.

§ 17

Odst. (3) - při porušení povinností stanovených školním řádem lze podle závažnosti tohoto porušení žákovi uložit:

- a) napomenutí třídního učitele
- b) důtka třídního učitele
- c) důtka ředitele školy (uložení pouze po projednání na pedagog. radě)

Vyhláška č. 458/2005 Sb. - Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

Vyhláška č. 438/2006 Sb. - Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Specializační příplatek

Prevence rizikového chování je považována za specializační činnost a za ten přísluší specializační příplatek. Legislativa očekává, že výkon funkce provádí ten, který absolvoval specializační studium.

Zákon č. 317/2005 Sb. - Vyhláška o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

§ 9 Studium k výkonu specializovaných činností

1) Studium získává jeho absolvent další kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností, kterými jsou:

- a) koordinace v oblasti informačních a komunikačních technologií,
- b) tvorba a následná koordinace školních vzdělávacích programů a vzdělávacích programů vyšších odborných škol,
- c) prevence sociálně patologických jevů,
- d) specializovaná činnost v oblasti environmentální výchovy,
- e) specializovaná činnost speciálního pedagoga v oblasti školské logopedie, nebo
- f) specializovaná činnost v oblasti prostorové orientace zrakově postižených.

(2) Studium v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Zákon č. 262/2006 Sb. - Zákoník práce

§ 133 Specializační příplatek pedagogického pracovníka

Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně.

Další související právní dokumenty

Novela zákona [359/1999 Sb. - Zákon o sociálně-právní ochraně dětí](#), provedená zákonem č. 401/2012 Sb.- o provedení některých ustanovení zákona o sociálně – právní ochraně dětí

§ 1 – Sociálně právní ochranou dětí se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

§ 6

Sociálně právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

- a) jejichž rodiče

1. zemřeli

2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti

3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti

b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do jejich výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo jiné návykové látky, jsou ohroženi závislostí, žijí se prostitutkami, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší 15-ti let, spáchaly čin, který by byl jinak trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyz. osob odpovědných za výchovu dítěte,

e) na kterých byl spáchán trestný čin, ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní život nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

Pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

§ 7 (2) každý je **oprávněn** upozornit OSPOD na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti (§6)

§ 8

1) Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany dítěte a zařízení sociálně právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů (7) přísluší ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy a školská zařízení a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv, tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc.

Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

§ 10 (1) Obecný úřad je povinen

- a) Vyhledávat děti uvedené v § 6
- b) Působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti
- c) Projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte
- d) Projednat s dítětem nedostatky v jeho chování
- e) Sledovat, zda na základě kontrolních opatření zamezeno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující.

§ 10 (e) Obecný úřad je povinen

Porádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči, se zástupci škol a škol. zaříz., Policie ČR, státních zástupců, pracovníků ve zdravot. a dalších odborníků...

§ 10

(4) – státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, popřípadě další zařízení určená pro děti jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v §6 (1), a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se takové skutečnosti dozví.

§ 57

(1) „zaměstnanci OSPOD jsou povinni zachovat mlčenlivost o osobě, která upozornila OSPOD na skutečnosti (§7).“

Výchovná opatření (vztaženo k soc. legislativě)

§ 13

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností

- a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,
- b) stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte,
- c) uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, zejména zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných vzhledem k osobě dítěte a jeho vývoji, nebo
- d) uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie; ustanovení § 12 odst. 1 tím není dotčeno.

Neučinil-li tak obecní úřad obce s rozšířenou působností, může o těchto výchovných opatřeních za stejných podmínek rozhodnout soud.

(2) Obecní úřad obce s rozšířenou působností při rozhodování o výchovných opatřeních podle odstavce 1 přihlédne k tomu, že projednávání nedostatků podle § 10 odst. 1 písm. b) až d) nebo uložení povinnosti podle § 12 odst. 1 a 3 nevedlo k nápravě.

(3) Obecní úřad obce s rozšířenou působností může požádat příslušný obecní úřad, aby sledoval, zda jsou dodržována výchovná opatření, o nichž rozhodl.

- (4) Obecní úřad obce s rozšířenou působností zruší jím uložené výchovné opatření,
- a) jestliže splní svůj účel, nebo
 - b) jestliže nesplní svůj účel; přitom může rozhodnout o uložení jiného výchovného opatření nebo zvolit jiné vhodné opatření sociálně-právní ochrany,
 - c) změní-li se poměry; písmeno b) věta za středníkem platí obdobně.

§ 13a

(1) Vyžaduje-li to zájem dítěte a výchovná opatření podle § 13 odst. 1 nevedla k nápravě, může soud dočasně odejmout dítě z péče rodičů nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte; přitom dítěti nařídí nejdéle na 3 měsíce pobyt ve

- a) středisku výchovné péče nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo
- b) zařízení poskytovatele zdravotních služeb nebo v domově pro osoby se zdravotním postižením.

§ 57

Zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany, zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu, zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu, zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci zařízení sociálně-právní ochrany jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, se kterými se při provádění sociálně-právní ochrany nebo v přímé souvislosti s tím seznámili, pokud se v tomto zákoně nestanoví jinak....

Zákon 65/2017 Sb., 65/2017 Sb. - Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

(31. 7. 2017) plně nahrazuje zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

Orientační vyšetření a odborné lékařské vyšetření

§ 20

- (1) Orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření je povinna se podrobit osoba,
- a) u které je důvodné podezření, že pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky vykonává nebo vykonávala činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek,
 - b) u které je důvodné podezření, že se požitím alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky uvedla do stavu, v němž bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek,
 - c) u které je důvodné podezření, že přivodila sobě nebo jiné osobě újmu na zdraví anebo způsobila jiné osobě škodu na majetku v souvislosti s požitím alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky,
 - d) která je mladší 18 let a u níž je důvodné podezření, že
 - 1. alkoholický nápoj požila nebo jí byl v rozporu s tímto zákonem prodán nebo podán alkoholický nápoj nebo jí byla konzumace alkoholického nápoje jinak umožněna, nebo
 - 2. jinou návykovou látku užila, nebo jí bylo užití jiné návykové látky umožněno,
 - e) která je ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody, nebo
 - f) která vykonává ústavní ochranné léčení, anebo ambulantní ochranné léčení protialkoholní nebo protitoxikomanické.
- (2) V případě, že povinná osoba podle odstavce 1 orientační vyšetření odmítne nebo takové vyšetření nelze provést nebo úspěšně dokončit, provede se odborné lékařské vyšetření. Pokud odborné lékařské vyšetření osoba odmítne, hledí se na ni, jako by byla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.
- (3) Spočívá-li orientační vyšetření na ovlivnění alkoholem v dechové zkoušce provedené analyzátozem alkoholu v dechu, který splňuje podmínky stanovené jiným právním předpisem), odborné lékařské vyšetření se neprovede.

(4) Za účelem stanovení krevních hladin alkoholu nebo jiných návykových látek pomocí specifických toxikologických metod se provede toxikologické vyšetření biologického materiálu odebraného v rámci odborného lékařského vyšetření (dále jen „toxikologické vyšetření“).

Výzva k orientačnímu vyšetření a k odbornému lékařskému vyšetření

§ 21

(1) Vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je oprávněn v rámci své působnosti a za podmínek stanovených jinými právními předpisy příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, strážník obecní policie nebo osoba pověřená kontrolou podle jiného právního předpisu. Příslušník Policie České republiky a strážník obecní policie je oprávněn vyzvat osobu mladší 18 let podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření za podmínek stanovených v § 20 odst. 1 písm. d).

(2) Vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je dále oprávněn za podmínek stanovených jinými právními předpisy zaměstnavatel povinné osoby (dále jen "zaměstnavatel") nebo ošetřující lékař povinné osoby.

(3) Má-li být odborné lékařské vyšetření provedeno ve zdravotnickém zařízení, poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnické zařízení k provedení vyšetření určí a dopravu vyšetřované osoby do zdravotnického zařízení zajistí ten, kdo tuto osobu k vyšetření podle odstavce 1 nebo 2 vyzval.

Zákon 110/1997/ Sb., [zákon o potravinách a tabákových výrobcích](#)

Elektronické cigarety a náhradní náplně do nich

§ 12h

(2) Výrobce, dovozce, maloobchodní prodejce a distributor elektronických cigaret nebo náhradních náplní do nich jsou povinni způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem zajistit na jednotkovém balení a vnějším balení elektronických cigaret nebo náhradních náplní do nich uvedení

- a) údajů podle § 12d odst. 1 písm. a) a c); čisté množství může být uvedeno i v ml,
- b) seznamu všech složek obsažených ve výrobku,
- c) obsahu nikotinu ve výrobku,
- d) množství nikotinu v dávce,
- e) čísla šarže nebo rovnocenného údaje, který umožní určit místo a dobu výroby,
- f) údaje o uchování výrobku mimo dosah osob mladších 18 let a
- g) zdravotního varování.

Nikotinové sáčky bez obsahu tabáku

§ 12k

(2) Výrobce, dovozce, maloobchodní prodejce a distributor nikotinových sáčků bez obsahu tabáku jsou povinni způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem zajistit na jednotkovém balení uvedení

- a) údajů podle § 12d odst. 1 písm. a) až d),
- b) seznamu všech složek obsažených ve výrobku,
- c) obsahu nikotinu ve výrobku,
- d) množství nikotinu v dávce,
- e) čísla šarže nebo rovnocenného údaje, který umožní určit místo a dobu výroby,
- f) údaje o uchování výrobku mimo dosah osob mladších 18 let a
- g) zdravotního varování.

Zákon 89/2012 Sb. - [Občanský zákoník \(nový\)](#) – „zákon o rodině“

Nový občanský zákoník mění postavení dítěte-nyní je nikoliv pouze objektem, ale již subjektem práva. Soud má proto povinnost u dítěte nad 12 let věku zjišťovat jeho názor na projednávanou věc.

Posilují práva rodičů, školy mají povinnost odpovídat na dotazy ohledně dítěte oběma rodičům/platí to, pokud nebyli zbaveni rodičovských práv nebo jim tato práva nebyla omezena/a to i tehdy, jsou-li rozvedeni nebo nesezdáni.

Část I. – Obecná část

Osobnost člověka – ochrana §81 - §83

Podoba a soukromí §84 - §90

Část II. – Rodinné právo

§ 865, odst. (1) rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, leda jí byl zbaven. odst. (2) – rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti rodiče, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti.

§ 870 Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení

§ 871 Odst. (1) Zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví.

odst. (2) Spáchal-li rodič proti svému dítěti úmyslný trestný čin, nebo použil-li

- rodič své dítě, které není trestně odpovědní, ke spáchání trestného činu, nebo
- spáchal –li rodič trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník či
- organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem soud zvlášť posoudí
- nejsou-li důvody pro zbavení rodiče jeho odpovědnosti.

Péče o dítě a jeho ochrana

§ 880 ods. (1) Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

§ 883 Rodiče a dítě si jsou povinni pomoci, podporou a ohledem na svou důstojnost.

§ 884 odst. (1) Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

odst. (2) Výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.

§ 885 Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.

§ 886 odst. (1) Žije-li dítě s rodiči nebo s některým z nich v rodinné domácnosti a je-li o ně řádně pečováno, podílí se i ono na péči o chod domácnosti. Tato povinnost dítěte zaniká zároveň s poskytováním výživy rodičů dítěti.

odst. (2) Dítě se podílí na péči o chod rodinné domácnosti vlastní prací, popřípadě peněžitými příspěvky, má-li vlastní příjem anebo *oběma způsoby*.

§ 890 rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů.

Novela zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, z roku 2012 (č. 333/2012) Sb.

Výňatek ze zákona o rodině 94/1963 ve znění 315/2004

ČÁST DRUHÁ

VZTAHY MEZI RODIČI A DĚTMI

§ 31

(1) Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností

- a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- b) při zastupování nezletilého dítěte,
- c) při správě jeho jmění.

(2) Při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou **rodiče povinni** důsledně chránit zájmy dítěte, **řídít jeho jednání a vykonávat nad ním dohled** odpovídající stupni jeho vývoje. **Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.**

(3) Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, **má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby** a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.

(4) **Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat.** Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.

§ 32

(1) Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče.

(2) Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem.

§ 33

Na výchově dítěte se podílí i manžel, který není rodičem dítěte, za předpokladu, že s ním žije ve společné domácnosti.

§ 34

(1) Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům.

§ 35

Dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat.

[106/2011 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,](#)

[135/2006 Sb. - Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím](#)

[218/2003 Sb. - Zákon o soudnictví ve věcech mládeže](#)

§ 1 odst. (1) – zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže

odst. (2) – projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby

se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji...

§ 10 – Druhy opatření ukládané mladistvým osobám:

a) Výchovná opatření:

- dohled probačního úředníka
- Probační program
- Výchovné povinnosti
- Výchovná omezení
- Napomenutí s výstrahou

b) Ochranná opatření:

- ochranné léčení
- zabezpečovací detence
- zabránění věci
- zabránění části majetku
- ochranná výchova

c) Trestní opatření:

- obecně prospěšné práce,
- peněžitě opatření,
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz držení a chovu zvířat,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podm. odsouz.),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněné.

§ 93 - Druhy opatření ukládané dětem mladším 15 let:

- výchovná povinnost,
- výchovné omezení,

- napomenutí s výstrahou,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče⁷),
- dohled probačního úředníka,
- ochranná výchova,
- ochranné léčení.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Trestné činy proti zdraví

- § 146 ublížení na zdraví

Trestné činy proti svobodě

- § 171 Omezování osobní svobody
- § 175 Vydírání
- § 176 Omezování svobody vyznání
- § 177 Útisk

Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

- § 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji
- § 181 Poškození cizích práv
- § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv
- § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
- § 184 Pomluva

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

- § 185 Znásilnění
- § 186 Sexuální nátlak
- § 187 Pohlavní zneužívání
- § 191 Šíření pornografie
- § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
- § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie

Trestné činy proti rodině a dětem

- § 201 ohrožování výchovy dítěte

- Odst. (1) – Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že
- svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,
 - umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,
 - umožní mu opatrovat pro sebe nebo pro jiné prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo
 - závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti.

Odst. (2) kdo umožní, byť i z nedbalosti, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, který ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry.

- § 202 Svádění k pohlavnímu styku.
- § 204 Podání alkoholu dítěti – kdo dítěti ve větší míře nebo opakovaně prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Trestné činy proti majetku

- § 228 Poškození cizí věci
- § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací
- § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat
- § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti

Trestné činy obecně ohrožující

- § 287 Šíření toxikomanie

Trestné činy narušující soužití lidí

- § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
- § 353 Nebezpečné vyhrožování
- § 354 Nebezpečné pronásledování - Stalking
- § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob
- § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
- § 357 Šíření poplašné zprávy
- § 358 Výtržnictví

Některé další formy trestné součinnosti

- § 367 nepřekažení trestného činu
- § 368 neoznámení trestného činu

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

§ 5 Přestupek

Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.

§ 18 Věk

Za přestupek není odpovědný, kdo v době jeho spáchání nedovršil patnáctý rok svého věku

§ 19 Nepříčetnost

Za přestupek není odpovědný ten, kdo pro duševní poruchu v době jeho spáchání nemohl rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat; odpovědnosti se však nezabývá ten, kdo se do stavu nepříčetnosti přivedl, byť i z nedbalosti, užitím návykové látky; návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobící nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

§ 7 Přestupky proti občanskému soužití,

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

a) jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí,

(3) Fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

b) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho rodinný stav.

(4) Za přestupek lze uložit pokutu

- a) 10 000 Kč, jde-li o přestupek podle odstavce 1 písm. a) nebo odstavce 2 písm. a), nebo
- b) 20 000 Kč, jde-li o přestupek podle odstavce 1 písm. b) nebo c), odstavce 2 písm. b) nebo odstavce 3.

(5) Je-li přestupek podle odstavců 1 až 3 spáchán opakovaně po nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku podle stejného odstavce, uloží se pokuta do

- a) 15 000 Kč, jde-li o přestupek podle odstavce 1 písm. a) nebo odstavce 2 písm. a), nebo
- b) 30 000 Kč, jde-li o přestupek podle odstavce 1 písm. b) nebo c), odstavce 2 písm. b) nebo odstavce 3.

V případě obtěžování prostřednictvím mobilních telefonů může jít o přestupek dle § 119 zákona o elektronických komunikacích – zákon č. 127/2005 Sb., kdy pachatel vůči oběti uskutečňuje zlomyslné a obtěžující volání.

(1) Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že

a) uskutečňuje zlomyslná volání,

(8) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) až d) a f) až m) a za přestupek podle odstavců 2 až 7 lze uložit pokutu do 100 000 Kč.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích

§ 67 Identifikace zlomyslných nebo obtěžujících volání

§ 93 Zneužití elektronické adresy odesílatele

Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, který provádí Nařízení EP a Rady (EU) 2016/679 (GDPR), o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

STRATEGIE K PRIMÁRNÍ PREVENCI

- **Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027**
- **Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027**

METODICKÉ POKYNY

- **Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve škole a školských zařízeních MŠMT ČR č.j.: 21 291/2010-28 od. 1. 11. 2010 (přílohy upravované revidované)**
 - 1) Návykové látky – drogy (revize 2018)
 - 2) Rizikové chování v dopravě
 - 3) Poruchy příjmu potravy
 - 4) Alkohol a děti školního věku (revize 2018)
 - 5) Syndrom týraného dítěte – CAN
 - 6) Školní šikanování
 - 7) Kyberšikana (revize 2018)
 - 8) Homofobie
 - 9) Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus
 - 10) Vandalismus (revize 2018)
 - 11) Záškoláctví (revize 2018)
 - 12) Krádeže
 - 13) Tabák (revize červen 2022)
 - 14) Krizové situace spojené s ohrožením násilím ve školním prostředí, které přichází z vnějšího i vnitřního prostředí
 - 15) Netolismus
 - 16) Sebepoškozování
 - 17) Nová náboženská hnutí

18) Rizikové sexuální chování

19) Příslušnost k subkulturám

20) Domácí násilí

21) Hazardní hraní

22) Pravidla prevence vzniku problémových žáků u dětí s PAS

- **Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízeních (Čj.: 21149/2016)**
- **Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (Čj.: 14 423/99-22)**
- **Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Čj.: 10 194/2002-14) – novelizace v přípravě**
- **Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT (Čj.: 37 014/2005-25)**
- **Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem (IVýP) v rámci řešení rizikového chování žáků čj. MSMT – 43301/2013 platnost/12/2013/**

Metodický pokyn není pro školy závazný, ale přináší doporučený postup!